

Ministry of Foreign Affairs of the
Netherlands

OPINIA PERSOANELOR CONDAMNATE PRIVIND CAUZELE ȘI CONSECINȚELE CORUPȚIEI

Studiu privind corupția în România

Ianuarie 2015

În parteneriat cu:

UNIVERSITY
OF BUCHAREST
VIRTUTE ET SAPIENTIA

Cu sprijinul:

Rezumat

Contextul. Ca parte a unui proiect având drept scop sprijinirea implementării și monitorizării Strategiei Naționale Anticorupție (SNA) în România și înregistrarea de progrese cu privire la condiționalitățile stabilite în cadrul MCV, a fost efectuat un studiu criminologic privind fenomenul corupției în România. Acest proiect de cercetare a fost desfășurat în parteneriat de către Secretariatul SNA din cadrul Ministerului Justiției, Centrul de cercetare în domeniul științelor penale din cadrul Facultății de Drept a Universității din București și Școala de Criminologie a Facultății de Drept din cadrul Universității VU Amsterdam, cu sprijinul Administrației Naționale a Penitenciarelor, Direcției Naționale de Probațiune, Direcției Naționale Anticorupție și Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Ca parte a proiectului "*Măsuri suplimentare în vederea realizării obiectivelor de referință din cadrul Mecanismului de Cooperare și Verificare*", prezentul studiu de proiect de cercetare a fost sprijinit financiar de Ministerul Afacerilor Externe al Regatului Țărilor de Jos, reprezentat de Ambasada Regatului Țărilor de Jos în România.

Obiectivul proiectului. Obiectivul proiectului de cercetare a fost de a obține mai multe detalii privind posibilele cauze și consecințe ale corupției în România. Pentru a înțelege mai bine motivațiile oamenilor de a întreprinde acte de corupție, a fost administrat un chestionar, fiind completat de 315 de persoane condamnate pentru infracțiuni de corupție. Dintre acești 315 respondenți, 50 de persoane au fost intervievate pentru obține informații mai detaliate privind motivația lor în comiterea actelor de corupție, precum și cu privire la consecințele condamnării lor asupra vieții lor personale și profesionale.

Concluzii.

Rezultatele studierii chestionarelor arată că cei mai importanți factori explicativi au fost normele personale privind corupția și beneficiile așteptate în urma comiterii faptelor de corupție. Dintre aceste beneficii, cele mai importante au fost satisfacția și gratificarea personale, precum și posibilitatea de a oferi o viață mai bună familiilor făptuitorilor – și nu câștigul financiar, după cum se presupune adesea. În cadrul studiului, am adresat de asemenea întrebări privind intențiile oamenilor de a desfășura alte forme de comportament neetic. Analizele arată că factorii care par să stea la baza corupției pot fi comparabili cu factorii care stau la baza lipsei de integritate în general.

Rezultatele studierii interviurilor confirmă aceste rezultate și oferă o înțelegere mai profundă a motivațiilor corupției. Majoritatea respondenților nu neagă faptele sau acțiunile pentru care au fost condamnați, însă neagă că ar fi făcut ceva greșit. Conform propriilor norme personale, acțiunile lor nu constituie corupție. În măsura în care admit corupția motivată de beneficii, aceștia confirmă concluzia rezultată din studierea chestionarelor, potrivit căreia acestea au fost destinate familiei sau persoanelor importante pentru ei.

Mulțumiri

Echipa proiectului a fost formată din:

Universitatea VU Amsterdam

- Wim Huisman – supervizare academică, raportul final
- Madelijne Gorsira – proiectarea chestionarului, analiza datelor, raportul final
- Mioara Zoutewelle-Terovan – instruire pentru interviu, analiza datelor
- Adriaan Denkers – consultanță metodologică

Universitatea București

- Andra-Roxana Trandafir – selectarea și instruirea studenților, analiza transcripturilor interviurilor, raportul final
- Studenții Irina Alina Oprea, Romina Iancu, Răzvan Agarici, Maria-Andra Cojocar, Bianca-Diana Niculae, Adriana Vasile, Diana-Georgiana Pena – introducerea datelor, desfășurarea interviurilor

Ministerul Justiției

- Cornel – Virgiliu Călinescu – supervizare și coordonare
- Andrei Furdui – supervizarea introducerii datelor, selectarea respondenților, traducere
- Alina Barbu – desfășurarea interviurilor, consultanță privind chestionarele, feedback
- Constantin Tănase – desfășurarea interviurilor, selectarea respondenților
- Cristina Pantea – gestionarea aspectelor administrative

Administrația Națională a Penitenciarelor

- Marius Ștef – administrarea interviurilor
- Oana Andreea Trucă – administrarea interviurilor

Direcția Națională de Probațiune

- Iulia Cărbunaru – administrarea interviurilor

Direcția Națională Anticorupție

- Anca Jurma – consultanță privind chestionarul, subiectele de interviu și selectarea respondenților

Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție

- Gheorghe Ivan – consultanță privind chestionarul

Cuprins

1 Introducere

- 1.1 *Context*
- 1.2 *Scopul proiectului*
- 1.3 *Cadrul teoretic*
- 1.4 *Metodologia*
- 1.5 *Structura organizațională*
- 1.6 *Prezentul raport*

2 Studiul chestionarelor

- 2.1 *Procedura & respondenții*
- 2.2 *Măsuri*
- 2.3 *Rezultate*
- 2.4 *Concluzie*

3 Studiul interviurilor

- 3.1 *Introducerea interviurilor*
- 3.2 *Istoricul respondenților*
- 3.3 *Motivații*
- 3.4 *Evaluare morală și raționalizare*
- 3.5 *Normele sociale*
- 3.6 *Oportunități*
- 3.7 *Costuri și beneficii*
- 3.8 *Evaluarea răspunsului justiției penale*
- 3.9 *Consecințe personale și profesionale*

4 Concluzie și discuție

- 4.1 *Concluzii*
- 4.2 *Discuție*

5 Bibliografie

6 Anexă

- 6.1 *Chestionarul*
- 6.2 *Ghidul de interviu*

1 Introducere

1.1 Context

Problema corupției

Corupția este percepută ca o problemă serioasă la nivel internațional. Transparency International – Berlin definește corupția ca folosirea necorespunzătoare a puterii publice pentru câștiguri personale. În multe țări, mituirea funcționarilor publici este considerată infracțiune.¹ Consecințele negative ale corupției implică mai multe aspecte: aceasta poate conduce la concurență neloială, prețuri mai mari și slăbirea încrederii în guvernare. Corupția reprezintă o amenințare pentru toate țările, deși natura și întinderea sa pot diferi de la o societate la alta (Mousavi & Pourkiani, 2013).

Și în Uniunea Europeană corupția este percepută ca o problemă gravă. Conform Raportului Anticorupție 2014 al UE, costul aferent corupției în Uniune și statele membre este de 120 miliarde euro pe an. 76% dintre europeni consideră corupția ca fiind un fenomen extins. Raportul observă de asemenea că prevalența corupției precum și politicile anticorupție diferă foarte mult între statele membre.²

În cadrul Uniunii Europene, corupția este în special o problemă în câteva țări, printre care și România. Conform Indicelui de Percepție a Corupției 2014, corupția este un fenomen destul de extins în România, țara clasându-se pe locul 69 din 175 de țări incluse în studiu. În Indicele Controlul Corupției 2013 al Băncii Mondiale, România ocupă locul 52.63, fiind pe penultimul loc între statele membre UE. Conform Eurobarometrului, 93% dintre cetățenii români consideră corupția ca fiind extinsă, procentul fiind semnificativ mai mare decât media UE de 76%.³

Politicile anticorupție în România

Guvernul României cunoaște această problemă și a făcut progrese serioase în eforturile sale de a rezolva problema corupției. Există de asemenea o presiune puternică pentru respectarea condiționalităților din cadrul Mecanismului UE de Cooperare și Verificare (MCV). În 2012, o nouă strategie națională anticorupție 2012-2015 a fost adoptată de către guvern și asumată de către parlament și sistemul judiciar. Strategia adoptă o abordare multidisciplinară și necesită dezvoltarea

---

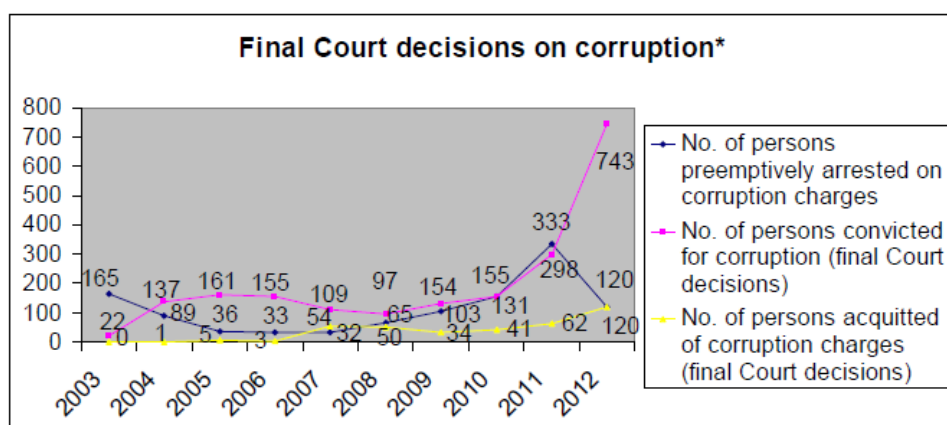
¹ <http://www1.worldbank.org/publicsector/anticorrupt/corruptn/cor08.htm>

² http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/e-library/documents/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corupție/docs/acr_2014_en.pdf

³ http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corupție/anticorupție-report/docs/2014_acr_România_factsheet_en.pdf

strategiilor anticorupție sectoriale și instituționale. Implementarea strategiei este monitorizată de Secretariatul SNA din cadrul Ministerului Justiției. Agenția Națională de Integritate (ANI) verifică conflictele de interese, incompatibilitățile și averile personale ale funcționarilor publici. O gamă largă de funcționari publici, inclusiv funcții de nivel înalt, se supun unor obligații stricte de declarare a averilor și declarațiile lor de avere sunt accesibile public.

Raportul anticorupție al UE observă rezultate pozitive, în special în privința urmării penale și, mai recent, a judecării cazurilor de corupție la nivel înalt, ca urmare a eforturilor făcute de organismele specializate de aplicare a legii, procurori și judecători.⁴ Într-adevăr, România a adoptat în primul rând și în principal o abordare represivă în lupta împotriva corupției. A fost creat un cadrul legal elaborat pentru combaterea corupției, în care o gamă largă de comportamente de corupție au fost incriminate în baza unor legi speciale: în afara tuturor tipurilor de infracțiuni de mituire, sunt incluse de asemenea și traficul de influență și elemente de patronaj și nepotism care au legătură cu alte tipuri de infracțiuni economice. Direcția Națională Anticorupție (DNA), un parchet independent și specializat cu puteri vaste de cercetare, a fost înființată pentru investigarea cazurilor de corupție la nivel înalt. DNA are un istoric solid de investigații independente ale unor acuzații de corupție la nivel înalt.⁵ Mulți politicieni și funcționari publici de nivel înalt au fost urmăriți și condamnați pentru infracțiuni de corupție, inclusiv membri ai sistemului judiciar, funcționari din sectorul de aplicare a legii și persoane din sectoare variate: transport, infrastructură, sănătate, industrii extractive, energie, agricultură, sport. Creșterea numărului de rechizitorii și condamnări a fost prezentată de Nicolea și alții (2013, p. 7):

* Cases prosecuted by National Anticorruption Directorate (DNA) - medium and high level corruption. Source: DNA annual reports

⁴ Ibid nota 3, p.15.

⁵ Ibid nota 3, p. 2.

Hotărâri judecătorești definitive referitoare la corupție*

Numărul de persoane arestate preventiv pentru acuzații de corupție

Numărul de persoane condamnate pentru fapte de corupție (hotărâri judecătorești definitive)

Numărul de persoane achitate de acuzații de corupție (decizii judecătorești definitive)

*Cazuri urmărire de Direcția Națională Anticorupție (DNA) – corupție la nivel mediu și înalt

Sursa: Rapoartele anuale DNA

În perioada ianuarie 2006 – decembrie 2013, 2547 de inculpați au fost condamnați prin hotărâri judecătorești definitive, dintre care aproape jumătate dețineau funcții politice, inclusiv un fost prim-ministru, 3 miniștri, 14 membri ai Parlamentului, 2 secretari de stat, 2 președinți de consilii județene, 49 primari, primari adjuncți și prefecți, 34 judecători și procurori, 79 directori de companii naționale și instituții publice și 110 funcționari din cadrul autorităților de control.⁶ Rata de confirmare a rechizitoriilor DNA prin hotărâri judecătorești definitive a fost de peste 90%.⁷

Prezentul proiect de cercetare

Astfel, în timp ce în România prevalența corupției este mare, guvernul român implementează o strategie anticorupție ambițioasă, iar sistemul judiciar aplică un răspuns radical al în materie penală care afectează mulți infractori cu infracțiuni de corupție. În ciuda importanței cunoașterii cauzelor corupției pentru dezvoltarea unor intervenții eficiente anticorupție, până în prezent, totuși, există încă destulă nesiguranță privind motivația persoanelor de a se angaja în activități de corupție. În plus, nu se cunosc foarte multe lucruri cu privire la consecințele unei condamnări asupra vieții personale și profesionale ale persoanelor respective.

Regatul Țărilor de Jos sprijină România în aplicarea principiilor statului de drept pentru îndeplinirea condiționalităților MCV. Ministerul Justiției din România a propus Ministerului Afacerilor Externe din Regatul Țărilor de Jos un proiect având drept scop sprijinirea implementării măsurilor adoptate în vederea realizării de progrese cu privire la condiționalitățile stabilite în cadrul MCV. Proiectul este structurat pe două componente, fiecare corespunzându-i două dintre condiționalitățile în baza cărora România este evaluată în cadrul MCV, respectiv reforma sistemului judiciar și lupta împotriva corupției. În ceea ce privește a doua componentă – sprijinirea monitorizării Strategiei Naționale Anticorupție – s-a prevăzut ca fenomenul corupției în România să fie analizat printr-un studiu criminologic. Acest studiu criminologic are drept scop colectarea experiențelor directe privind corupția trăite de cei care au comis infracțiuni de corupție. În acest sens, a fost încheiat un

⁶ Raportul anual al DNA pentru 2013, pag. 55 (http://www.pna.ro/faces/bilant_activitate.xhtml?id=27).

⁷ Ibid nota 3, p. 6.

parteneriat cu o universitate/facultate de drept, care să faciliteze implicarea studenților în desfășurarea interviurilor, ca parte a acestui studiu. Aceste activități urmau să fie desfășurate sub directa supervizare a Secretariatului SNA cu sprijinul expertului(ilor) olandez(i). Rezultatele analizei fenomenului corupției în România ar trebui să contribuie la îndeplinirea funcției Secretariatului de monitorizare a impactului SNA cu instrumente științifice. Pentru realizarea acestor obiective, Secretariatul SNA a invitat Facultatea de Drept din cadrul Universității din București și Școala de Criminologie a Facultății de Drept din cadrul Universității VU Amsterdam să efectueze împreună studiul criminologic propus cu privire la fenomenul corupției în România.

Mai multe instituții publice române au sprijinit proiectul în diferite faze: Administrația Națională a Penitenciarelor, Direcția Națională de Probațiune, Direcția Națională Anticorupție și Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

1.2 Scopul proiectului

Lupta împotriva corupției este o condiție pentru consolidarea statului de drept. Politicile anticorupție trebuie să atingă un echilibru optim între un control eficient al infracțiunilor și principiile unui proces echitabil. Scopul prezentului proiect de cercetare a fost dobândirea mai multor detalii privind posibilele cauze și consecințe ale corupției în România, prin înregistrarea experiențelor directe ale persoanelor condamnate pentru comiterea unor infracțiuni de corupție. Aceste informații detaliate sunt considerate o condiție pentru dezvoltarea unor intervenții eficiente anticorupție. În cadrul elaborării politicilor publice pe bază de dovezi, intervențiile trebuie să vizeze cauzele primordiale ale unei probleme sociale în timp ce efectele dăunătoare ale acestor intervenții trebuie să fie minime.

În aceste scopuri, a fost administrat un chestionar persoanelor condamnate pentru infracțiuni de corupție pentru a dezvălui ce factori individuali și situaționali au avut legătură cu corupția. În plus, a fost desfășurat un interviu pentru a înțelege mai bine de ce oamenii au comis fapte de corupție și consecințele condamnării lor asupra vieții lor personale și profesionale și asupra comportamentului viitor.

1.3 Cadrul teoretic

Deși au fost desfășurate mai multe studii academice privind corupția, nu multe dintre acestea își propun să obțină informații cu privire la motivele pentru care infractorii au comis infracțiunea de corupție. Majoritatea studiilor sunt studii de percepție care evaluează nivelurile percepute de

corupție la nivel național. Multe studii privind cauzalitatea corupției se concentrează asupra factorilor de la nivel macro și studiază, de exemplu, modul în care condițiile economice și caracteristicile mediului politic, guvernamental și ale societății civile de la nivel național au legătură cu diferențele de prevalență a corupției la nivel mai multor țări (Dong, Dulleck & Torglet, 2012). Totuși, astfel de studii nu oferă informații asupra motivului pentru care anumite persoane – date fiind condițiile specifice țării – săvârșesc acte de corupție, în timp ce alte persoane nu fac acest lucru. În plus, factorii de natură societală sau organizațională sunt în general extrem de stabili. Prin urmare, cunoașterea acestor lucruri este mai puțin probabil să conducă la elaborarea unor instrumente eficiente pentru reducerea corupției în cadrul țărilor și organizațiilor. Investind într-o înțelegere mai bună a motivelor pentru care persoanele iau decizii corupte poate conduce în ultimă instanță, într-o anumită țară, la instrumente practice care pot descuraja persoanele înclinate către corupție să se angajeze în asemenea practici (Gorsira, Denkers & Huisman, în curs de apariție).

Din perspectivă criminologică, actele de corupție sunt percepute ca rezultatul persoanelor înclinate către corupție care se angajează în medii criminogene (Huisman și VandeWalle, 2010). Astfel, corupția este văzută ca rezultatul interacțiunii dintre factori individuali și situaționali. Astfel, miza este identificarea acestor factori în privința cărora este de așteptat să aibă o legătură cauzală cu corupția. Studiile rare privind factorii cauzali ai corupției la nivel individual, precum și cadrele teoretice privind cauzele criminalității “gulerelor albe” (deoarece, în sens larg, corupția este considerată ca făcând parte din această categorie) oferă diferiți astfel de factori (Huisman și VandeWalle, 2010; Coleman, 1987). Pentru prezentul proiect de cercetare, factorii analizați au fost similari cu cei investigați în cadrul unui studiu privind explicațiile corupției în Olanda (Gorsira et.al, 2014; Gorsira, Denkers & Huisman, în curs de apariție), fiind adăugați factori situaționali care au părut relevanți în țările post-comuniste (Tavits, 2010; Roman, 2014). În cele ce urmează vor fi prezentați și dezvoltați acești factori.

Corupția

Prezentul studiu încearcă să explice corupția. În acest scop, corupția este operaționalizată în două modalități:

- Comportament corupt efectiv. Elementul proxim a fost infracțiunea de corupție pentru care a fost condamnat respondentul.
- Înclinația către corupție. Respondenții au fost întrebați despre intențiile de a se angaja în acte de corupție în viitor.

Factori individuali

Acest studiu a încercat să înțeleagă modul în care corupția are legătură cu factorii individuali și situaționali. Factorii individuali sunt considerați ca având o legătură intrinsecă cu infractorii individuali. Au fost incluși următorii factori individuali:

Valorile sunt „scopuri dezirabile, cu importanță variată, care servesc drept principii directoare în viețile oamenilor” (Schwartz, 1992, p.21). Valorile sunt foarte stabile în timp și transcend situațiile. Există trei tipuri de valori relevante pentru corupție: valori egoiste, valori altruiste și valori hedoniste. Persoanele cu valori egoiste puternice se concentrează pe un rezultat bun pentru ei, persoanele cu valori altruiste puternice se concentrează pe rezultate bune pentru ceilalți și persoanele cu valori hedoniste puternice se concentrează să se simtă bine în viață.

Motivațiile sunt definite de Coleman drept “un set de construcții simbolice care definesc anumite tipuri de scopuri și activități ca fiind adecvate și dezirabile și altele care nu au aceste caracteristici.” (Coleman, 1987). Motivațiile se referă la motivele pentru care, în prezența anumitor factori situaționali, infractorii individuali doresc să se angajeze în acte de corupție.

Raționalizările sunt tehnicile verbale pe care infractorii le folosesc pentru a neutraliza gravitatea și culpabilitatea comportamentului lor. O raționalizare este în esență un raționament care permite oamenilor să încalce legile sau alte standarde normative fără a trebui să se considere ca având un comportament deviant sau criminal (Coleman, 1987). În special atunci când implicarea lor nu poate fi negată, aceștia vor căuta raționalizări pentru a face ca implicarea lor să arate acceptabilă. Raționalizări folosite adesea în cazul criminalității de tipul “gulerelor albe” și în special pentru infracțiuni de corupție sunt negarea vătămării, negarea victimelor, negarea ilegalității, apelul la loialități superioare și difuziunea sau transferul responsabilității către alții sau către grupuri mai mari (Coleman, 1987, Ashford și Anand, 2003).

Normele personale reprezintă credințele morale proprii ale unei persoane. Tavits (2010) a stabilit că normele personale pot juca de asemenea un rol în actele de corupție. Riscul încălcării regulilor este la cel mai mare nivel în cazul persoanelor cu standarde personale *slabe*. Aceste persoane folosesc principii precum ‘Reguli pentru tine, dar nu și pentru mine’, ‘Regulile sunt făcute să fie încălcate’. În contrast, persoanele cu norme personale *puternice* tind să respecte regulile la locul de muncă. În prezentul studiu, normele persoanele privind încălcarea regulilor sunt limitate la norme personale privind corupția: credințele unei persoane privind caracterul imoral al corupției.

Factori situaționali

Factorii situaționali sunt considerați în principal ca având legătură cu și fiind generați de mediul în care funcționează un infractor. Sunt incluși următorii factori situaționali:

Normele sociale se referă la percepțiile oamenilor cu privire la ceea ce *se face în mod normal* (norme sociale descriptive) și ce *trebuie făcut* (norme sociale prescriptive sau de interdicție). Normele sociale sunt reguli nescrise cu privire la comportamentul într-un context specific. După cum indică Dong et al (2012; 5) „este mai probabil ca oamenii să comită infracțiuni atunci când cei din jurul lor fac acest lucru”. Și Tavitz (2010; 9) a constatat că persoanele sunt mai susceptibile la corupție când percep că un comportament corupt este aprobat și răspândit printre semenii lor. Vom investiga dacă persoanele sunt mai înclinate către corupție dacă au percepția că celelalte persoane importante (cum ar fi colegi apropiați, persoane din același context social, etc.) aprobă corupția sau nu respectă regulile privind corupția.

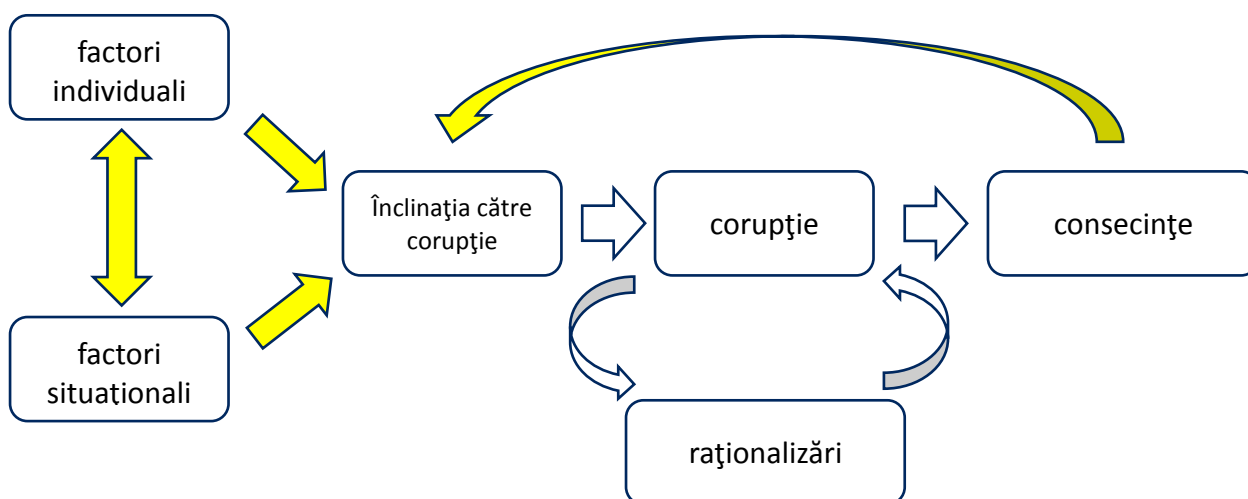
Condițiile economice au fost cele mai citate explicații pentru corupție (Andvig & Fjeldstad, 2001). Condițiile economice pot servi drept motivație pentru corupție precum și drept raționalizare a corupției. Constrângerile economice pot da indivizilor impresia că este necesară și/sau justificată corupția pentru supraviețuirea economică. Condițiile economice au legătură atât cu nivelul macro (de exemplu, PIB-per cap de locuitor) și cu nivelul micro (de exemplu, salariul respondentului).

Încrederea în stat este un factor situațional care este considerat relevant pentru înțelegerea nivelurilor (crescute) de corupție în societățile post-comuniste (Tavits, 2010; Roman, 2014). În perioada comunistă, ‚a fura de la stat’, era considerat un comportament comun, acceptabil și necesar supraviețuirii. Până în prezent, acest lucru poate avea o influență asupra evaluării morale a corupției. În plus, o perioadă de tranziție politică, economică și culturală intensă poate crea o situație de anomie (Passas, 1990), în care normele sunt neclare și granițele dintre ce este acceptabil și ce nu este acceptabil sunt neclare.

Oportunitățile se referă la condițiile situaționale specifice care pot face comportamentul corupt mai mult sau mai puțin atractiv. În studiul nostru, facem distincție între două tipuri de oportunități; posibilitățile percepute de a respecta regulile privind corupția și posibilitățile de a încălca aceste reguli. Investigăm dacă persoanele sunt mai înclinate către corupție dacă constată că regulile sunt ușor de încălcat și dificil de respectat.

Costurile și beneficiile corupției formează de asemenea atractivitatea percepută a oportunităților de corupție. Conform teoriei alegerii raționale, luarea unor decizii de corupție este rezultatul cântării avantajelor și dezavantajelor asociate corupției. Costurile reprezintă posibilitatea de descoperire a actelor de corupție și costurile asociate cu această descoperire. Beneficiile corupției sunt reprezentate de câștigul financiar, exaltarea, plăcerea, reducerea frustrării etc. Costurile și beneficiile percepute pot influența motivația de a întreprinde o infracțiune de corupție, în timp ce beneficiile și costurile efective sub forma consecințelor de a fi prins și de a fi condamnat asupra vieții personale și profesionale a infractorului ar putea avea un impact asupra intenției de a comite acte de corupție în viitor.

Variabilele de corupție dependente și factorii individuali și situaționali independenți pot fi prezentați în următorul cadru teoretic care stă la baza studiilor din prezentul proiect de cercetare privind corupția în România:

1.4 Metodologia

Prezentul proiect de cercetare constă din două studii: un studiu aferent chestionarului și un studiu aferent interviurilor. Pentru realizarea acestor studii, au fost întreprinse următoarele acțiuni.

Elaborarea chestionarului

A fost elaborat un chestionar pentru a măsura factorii individuali și situaționali așteptați a avea legătură cu corupția precum și înclinația către corupție (tendința către un comportament corupt). Întrebările au fost formulate la modul general, neutru, fără a fi ofensatoare. Fiecare variabilă a fost măsurată prin întrebări multiple. Majoritatea au avut răspunsuri pe o scală de la 1 (dezacord complet) la 7 (acord complet). Au fost adăugate întrebări de control pentru a controla factorii socio-

demografici (vârsta, sexul, situația socio-economică, etc.) și sinceritatea răspunsurilor (răspunsuri dezirabile din punct de vedere social, “scala minciunii”).

O parte dintre întrebări au fost elaborate exclusiv pentru prezentul studiu, în timp ce alte întrebări au fost preluate dintr-un studiu olandez privind înclinația către corupție (în special privind factorii individuali, în scopuri de comparație la nivel internațional: Gorsira et.al. 2014) și alte întrebări au fost preluate din studii privind percepția asupra corupției în țări post-comuniste (Tavits, 2010).

Chestionarul a fost însoțit de o scrisoare introductivă, explicând natura și scopul studiului. Luând în considerare că mulți respondenți ar putea simți că nu au făcut nimic greșit și/sau au negat că s-ar face vinovați de comiterea unei infracțiuni de corupție, scrisoarea clarifica faptul că, deși respondenții au fost selectați deoarece au fost aduse acuzații împotriva lor (presupunând că nu vor nega acest lucru), totuși, întrebările se referă la gândurile și opiniile lor privind subiectul corupției.

Eșantionare

Studiul a fost făcut pe un eșantion al populației de infractori condamnați pentru infracțiuni de corupție (conform Codului Penal și Legii nr. 78/2000) care executau o sentință în sistemul de justiție penală (n=1200) la momentul studiului. În luna ianuarie 2014, acest grup țintă consta din:

- 212 respondenți aflați în penitenciare;
- 988 sub supravegherea serviciului de probațiune

Aceste cifre s-au modificat semnificativ până în luna august – septembrie, când au fost administrate chestionarele. În august 2014, existau 316 posibili respondenți în penitenciare.

Scopul a fost administrarea studiului către toți respondenții din penitenciare (n=100%). În acest scop, chestionarele au fost distribuite întregii populații din penitenciare care executa sentințe aferente infracțiunilor de corupție (316), și majoritatea deținuților (265) au fost de acord să le completeze (dând o rată de răspuns de 84%). Pentru respondenții aflați sub supravegherea serviciului de probațiune a fost utilizat un eșantion de conveniență: respondenților care aveau un moment regulat de contact cu serviciul pe probațiune pe durata proiectului li s-a solicitat să completeze chestionarul.

Administrarea chestionarelor

Chestionarele au fost completate de respondenți individual, cu pixul pe hârtie, într-o cameră diferită de celula lor. Chestionarele au fost colectate de administrația fiecărui penitenciar și trimise

împreună, într-un plic închis, la sediul central al Administrației Naționale a Penitenciarelor, care le-a trimis la Ministerul Justiției.

Analiza

Chestionarele completate au fost introduse într-un fișier Excel de către studenți sub supervizarea MJ. Fișierele Excel au fost exportate în SPSS pentru analiză statistică suplimentară. În primul rând, au fost analizate corelațiile (nivelul relației dintre două variabile) dintre factorii individuali și situaționali și înclinația către corupție. În alt doilea rând, s-a estimat modul în care variabila dependentă (înclinația către corupție) s-a modificat când oricare dintre variabilele independente s-a modificat, în timp ce celelalte variabile independente rămâneau fixe. Acest lucru oferă informații privind care dintre factorii individuali și situaționali a fost cei mai importanți pentru a explica înclinația către corupție.

Studiul bazat pe interviu

A doua componentă a lucrării a constat din studiul bazat pe interviu. Scopul studiului aferent interviului a fost de a realiza o analiză mai detaliată a corelațiilor constatate în cadrul studiului aferent chestionarului și de a obține o înțelegere mai profundă a cauzelor corupției.

Elaborarea ghidului de interviu

Un ghid de interviu a fost elaborat, incluzând subiectele care urmau să fie discutate pe durata interviurilor. Aceste subiecte se concentrau asupra: cazul de corupție în care respondentul a fost condamnat; factorii individuali și situaționali care pot să fi contribuit la comportamentul respondentului; reflecția acestuia asupra cazului, problema corupției și modalitatea de abordare a acesteia; precum și consecințele condamnării asupra vieții personale și profesionale a respondentului, precum și asupra comportamentului viitor. Subiectele și întrebările din cadrul interviului s-au bazat parțial pe elementele studiului aferent chestionarului, pentru a ajunge la o mai bună înțelegere a semnificației acestor rezultate. Ghidul interviului a fost elaborat de echipa de cercetare în limba engleză (a se vedea anexa 5.2) și a fost ulterior tradus în limba română pentru a fi folosite de interviatori. Ghidul interviului a fost testat în cadrul câtorva interviuri-test.

Eșantionare

A fost stabilit un eșantion constând din respondenții din cadrul studiului aferent chestionarului care și-au indicat disponibilitatea de a participa la interviu. Selecția s-a făcut în baza factorilor așteptați a avea o legătură cu corupția în baza experiențelor echipei de supervizare și a rezultatelor studiului

aferent chestionarului. Deși limitări de ordin practic au împiedicat stabilirea unui eșantion reprezentativ exact al respondenților din cadrul studiului aferent chestionarului, s-a încercat să se obțină în mare o distribuție similară a factorilor relevanți, cum ar fi corupție la nivel înalt/minoră, ocupații relevante (funcție publică, judiciar, poliție, sistemul vamal, achiziții publice, educație, sănătate), sex, vârstă și nivel de educație. Respondenții au fost abordați și invitați prin intermediul Administrației Naționale a Penitenciarelor și Direcției Naționale de Probațiune.

Desfășurarea interviurilor

Interviurile au fost efectuate prin interviuare semi-structurată: au fost adresate întrebări deschise în baza unei liste de subiecte. În primul rând, obiectivul general al studiului aferent interviurilor a fost explicat respondenților și apoi au fost prezentate subiectele interviului, la care respondentul a fost invitat să reflecteze și să răspundă. Interviewatorii au rezumat răspunsurile și au continuat adresând întrebări de sondaj în baza răspunsurilor. (“Deci, spuneți că nu ați fost de acord cu noile politici care trebuiau implementate. Puteți dezvolta acest subiect?”). Interviurile au fost desfășurate de echipe de doi interviuatori. Unul dintre interviuatori prezenta subiectele și adresa întrebările iar celălalt lua notițe.

Transcriere și analiză

Pe baza notelor luate pe durata interviurilor au fost elaborate transcript-uri complete ale interviului. Analiza interviurilor a fost făcută prin codificarea pasajelor relevante din cadrul transcrierilor interviurilor (în legătură cu subiectele interviului) și compararea acestora pentru a efectua o analiză suplimentară.

1.6 Prezentul raport

Prezentul raport este structurat după cum urmează. Capitolul doi va discuta realizarea și rezultatele studiului aferent chestionarului. Capitolul trei va discuta realizarea și rezultatele studiului aferent interviurilor. Capitolul patru va rezuma principalele constatări ale ambelor studii și va trage concluziile privind cauzele și consecințele corupției în România din perspectiva celor care au comis infracțiuni de corupție. De asemenea, vor fi discutate limitările prezentului studiu și oportunitățile unor studii viitoare.

2 Studiul aferent chestionarului

Pentru a obține o mai bună înțelegere a motivațiilor oamenilor de a se angaja în acte de corupție, a fost administrat un chestionar persoanelor care au fost condamnate pentru o infracțiune de corupție. Deoarece scopul era de a clarifica motivele pentru care persoanele decid să se angajeze în acte de corupție, întrebările au vizat propriile valori, credințe și comportamente ale respondenților. Astfel, primul studiu a folosit un sondaj aplicat persoanelor condamnate, o metodă care câștigă popularitate în cercetarea corupției (Andvig & Fjeldstad, 2001). Sondajul administrat s-a bazat pe un chestionar care a fost elaborat de Departamentul de drept penal și criminologie din cadrul Universității VU Amsterdam⁸. Chestionarul a fost tradus din limba olandeză în limba engleză de către cercetătorii olandezi, adaptat la situația din România de către Ministerul Justiției din România și Facultatea de Drept din București și a fost completat cu întrebări privind consecințele la nivel personal și profesional ale unei condamnări pentru corupție. Sondajul a fost tradus din limba engleză în limba română și pre-testat.

2.1 Procedura & respondenții

Chestionarele au fost distribuite în perioada iulie – septembrie de către Administrația Națională a Penitenciarelor și Direcția Națională de Probațiune. Chestionarul a fost prezentat respondenților în format hârtie urmând a fi completat cu pixul. Completarea chestionarului a durat între douăzeci și patruzeci de minute. Participarea la sondaj a fost voluntară și anonimă. Introducerea chestionarului specifică faptul că se desfășurarea un sondaj criminologic cu privire la experiența directă a persoanelor condamnate pentru infracțiuni de corupție, ca parte a proiectului *“Măsuri suplimentare pentru realizarea de progrese în privința condiționalităților din cadrul Mecanismului de Cooperare și Verificare”*, co-finanțat de Ministerul Justiției din România și Ministerul Afacerilor Externe din Țările de Jos, desfășurat de o echipă de cercetare formată din Ministerul Justiției din România, Facultatea de Drept din cadrul Universității București și Școala de Criminologie VU din cadrul Universității VU Amsterdam, cu sprijinul Direcției Naționale Anticorupție din România, Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție din România, Direcției Naționale a Penitenciarelor și a Direcției Naționale

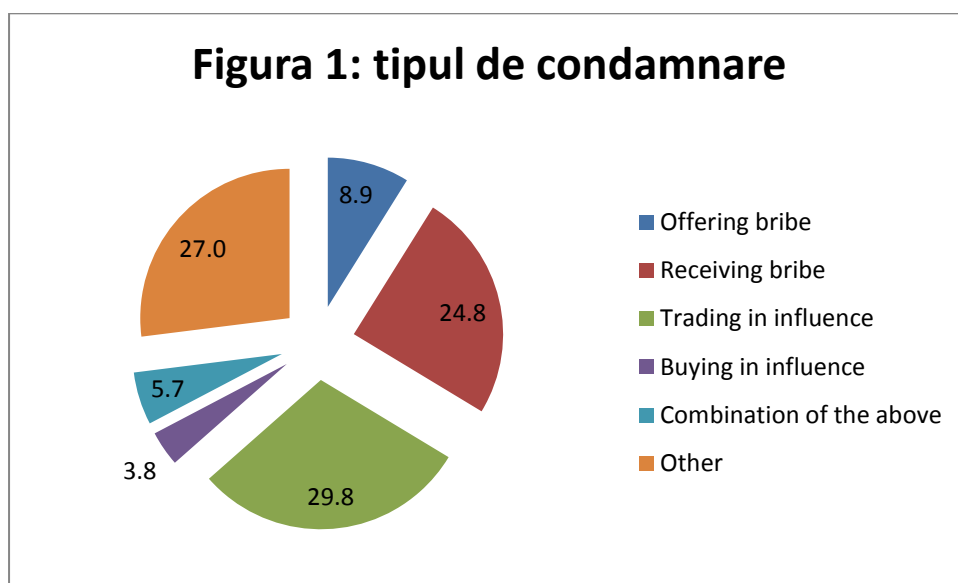
---

⁸ Gorsira, M., A.J.M. Denkers, W. Huisman (în curs de apariție) Motivele tranzacțiilor de corupție dintre angajații firmelor și funcționarii publici

de Probațiune din România. Introducerea specifică în mod clar faptul că rezultatele sondajului urmau să servească exclusiv în scop de cercetare științifică⁹.

Chestionarul a fost completat de 315 infractori condamnați. Dintre infractorii condamnați din eșantion, 81% executau o pedeapsă cu închisoarea, în timp de 19% se aflau în probațiune¹⁰. Înaintea examinării factorilor care ar putea explica angajarea respondenților în acte de corupție, am analizat mai în detaliu istoricul lor.

În primul rând, am analizat tipul de infracțiune pentru care au fost condamnate persoanele din cadrul eșantionului. După cum se poate observa în Figura 1, majoritatea respondenților au fost condamnați pentru trafic de influență, urmat de luare de mită și alte infracțiuni de corupție (a se vedea Figura 1).

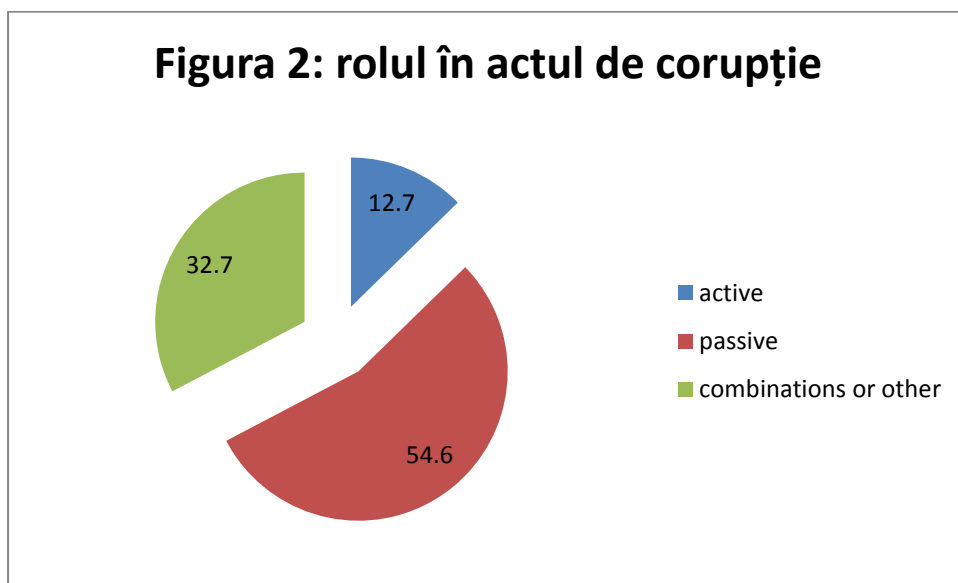

În ordine: Dare de mită / Luare de mită / Trafic de influență / Cumpărarea influenței / Combinație a celor de mai sus / Altele

⁹ Chestionarul în limba română este anexat la prezentul raport.

¹⁰ Am putut să ajungem la ultimii participanți deoarece aveau o întâlnire programată cu ofițerul lor de probațiune la momentul colectării datelor. În plus, aceste cifre reprezintă sentințele pe care respondenții le executau pentru corupție (suspendate sau nu). Cu privire la condițiile în care au fost administrate chestionarele, 84,1% au fost în penitenciar (executând deja o sentință diferită când au fost condamnați și pentru corupție cu suspendare) și 15,9% erau în probațiune. 9 respondenți fac această diferență, care au fost condamnați pentru corupție când erau deja în penitenciar pentru o condamnare diferită.

În literatura privind corupția se face adesea distincția între corupție activă și pasivă. Persoanele care comit acte de corupție activă oferă, promit sau dau mită; persoanele care comit acte de corupție pasivă sunt cele care acceptă, așteaptă sau solicită această mită. Oferirea de mită și cumpărarea influenței pot fi considerate forme de corupție activă, în timp ce primirea de mită sau traficul de influență pot fi considerate forme de corupție pasivă. Figura 2 arată că majoritatea persoanelor din eșantion au fost condamnate fie pentru o combinație de corupție activă și pasivă sau o formă de corupție care nu s-a aflat printre categoriile de răspuns, urmată de corupție pasivă. Doar o parte mică a persoanelor din eșantion au fost condamnate pentru o infracțiune de corupție activă.

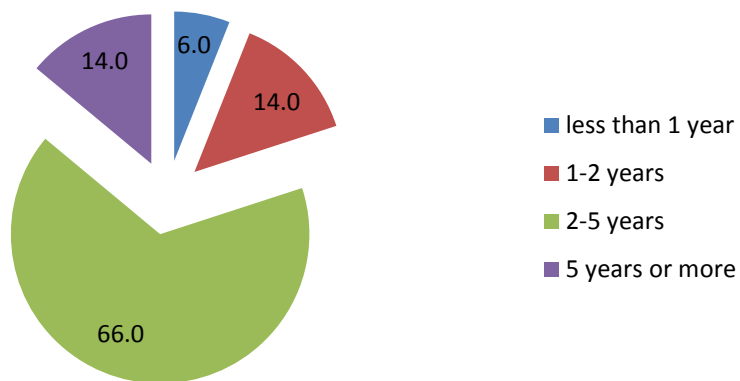

În ordine: Activ / Pasiv / Combinații sau altele

Majoritatea persoanelor din cadrul eșantionului au fost condamnate la doi până la cinci ani de închisoare (a se vedea Figura 3).¹¹

¹¹ Majoritatea pedepselor în România sunt între 2-5 ani (indiferent de infracțiunea comisă). A se vedea http://www.insse.ro/cms/files/Anuar%20statistic/22/22%20Justitie_ro.pdf p. 628, și <http://www.insse.ro> – Institutul Național de Statistică din România.

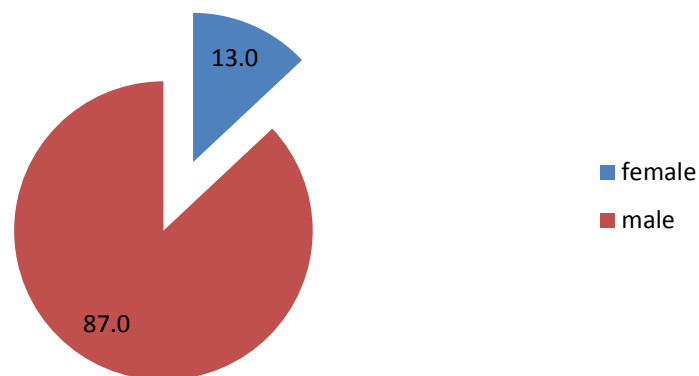
Figura 3: durata pedepsei

În ordine: mai mică de 1 an / 1-2- ani / 2-5- ani / 5 ani sau mai mult

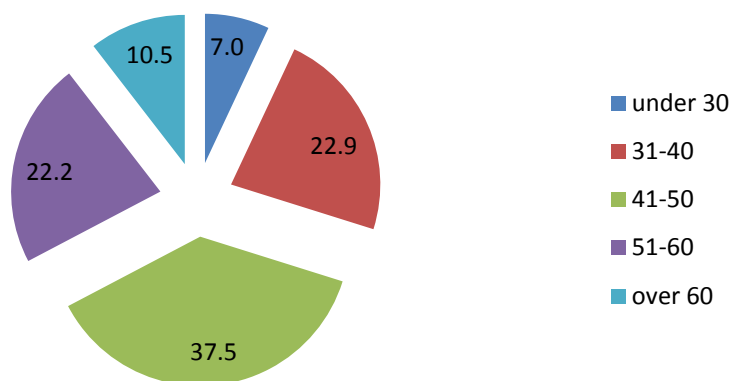
Majoritatea participanților la studiu au fost bărbați (Figura 4), cu vârsta între 41 și 50 de ani (Figura 5), de religie ortodoxă (Figura 6), căsătoriți (Figura 7) și cu un nivel superior de educație (Figura 8).

Figura 4: sexul

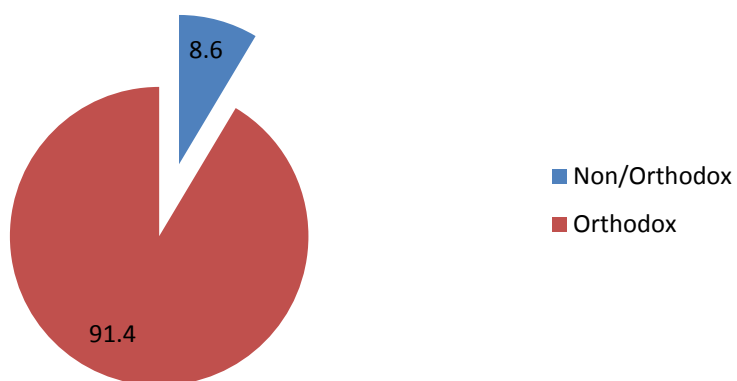
În ordine: femeiesc / bărbătesc

Figura 5: vârstă

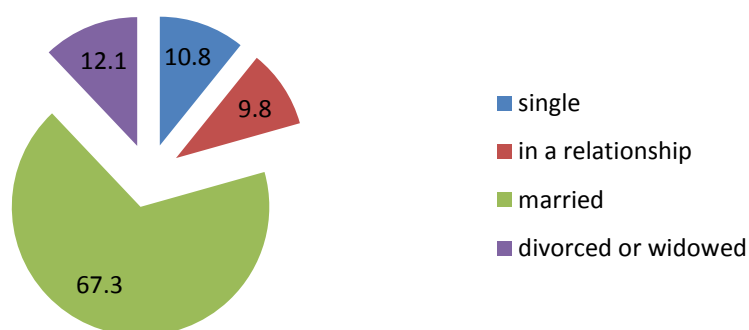
În ordine: sub 30 de ani / 31-40 de ani / 41-50 de ani / 51-60 de ani / peste 60 de ani

Figura 6: religia

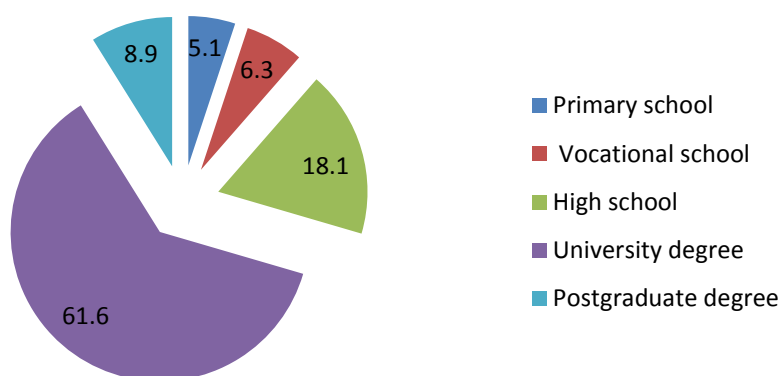
În ordine: ne-ortodox / ortodox

**Figura 7: starea civilă înainte
condamnării**

În ordine: singur / într-o relație / căsătorit / divorțat sau văduv

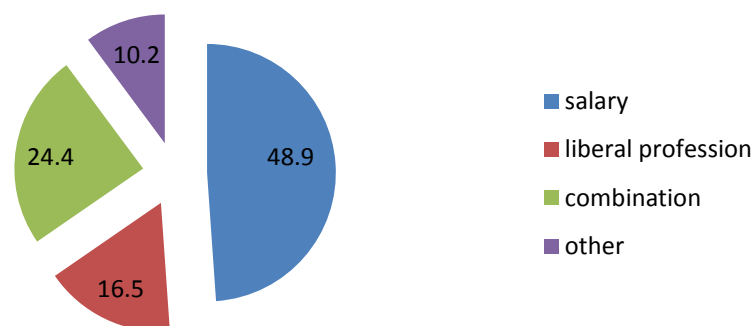
Figura 8: nivelul de educație

În ordine: școala primară / școală profesională / liceu / diplomă universitară / diplomă post-universitară

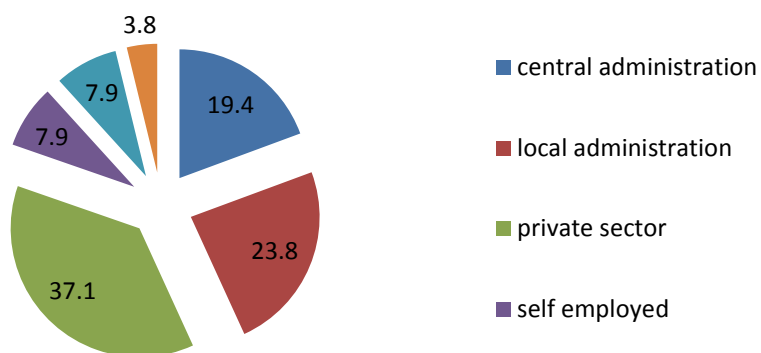
În ceea ce privește viața lor profesională înainte de condamnare, majoritatea respondenților din eșantion au declarat că primeau un salariu (Figura 9) și lucrau în cadrul administrației locale sau în sectorul privat (Figura 10). Majoritatea respondenților își consideră statutul social înainte de condamnare mediu sau peste mediu (Figura 11).

**Figura 9: situația financiară înainte
condamnării**

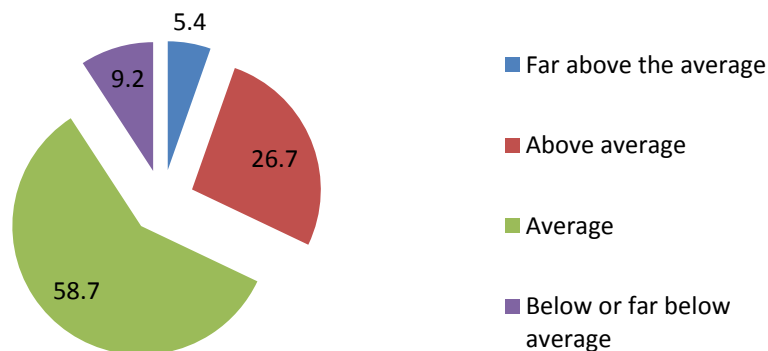
În ordine: salariu / profesii liberale / combinație / altele

**Figura 10: locul de muncă înainte
condamnării**

În ordine: administrația centrală / administrația locală / sectorul privat / activități independente

**Figura 11: statutul social înaintea
condamnării**

În ordine: mult deasupra mediei / peste medie / mediu / sub medie sau cu mult sub medie

2.2 Măsuri

În cadrul sondajului, au fost adresate întrebări privind comportamentul corupt și posibile motive ale corupției, deoarece scopul era examinarea relației dintre cele două. În studiul desfășurat în Țările de Jos, respondenții (dintre care niciunul nu fusese condamnat pentru o infracțiune de corupție) au fost întrebați dacă au întreprins acțiuni de corupție în trecut, pentru a examina care dintre motive ar putea explica de ce s-au angajat sau nu într-un comportament corupt. În studiul de față, totuși, nu avea nici un rost să întrebăm dacă respondenții se angajaseră în acte de corupție în trecut, din moment de instanța română a decis că făcuseră acest lucru. Prin urmare, eșantionul nu a putut fi împărțit într-un grup de persoane care au întreprins acte de corupție și un grup de persoane care nu au făcut acest lucru, și să investigăm apoi care dintre motive ar putea explica aceste diferențe de comportament. Prin urmare, în loc să adresăm întrebări privind un comportament trecut de corupție, am întrebat respondenții români dacă au sau nu intenția de a se angaja în acte de corupție în viitor.

Intenția de corupție a fost măsurată prin patru elemente (de exemplu “În viitorul previzibil, îmi pot imagina că la locul meu de muncă poate apărea o situație în care eu... solicit bani, bunuri sau servicii de la cineva din afara organizației mele în schimbul unui tratament preferențial”; “... accept bani, bunuri sau servicii de la cineva din afara organizației mele în schimbul unui tratament preferențial”) pe o scală Likert în 7 trepte (1 „deloc” – 7 „în mare măsură”). A fost calculat scorul mediu pe această

scală, care a format o scală fiabilă intern ($\alpha = .78$; $M = 1.51$, $SD = 1.032$).¹² Deoarece majoritatea respondenților au indicat că nu intenționează să se angajeze în acte de corupție, datele nu au avut o distribuție normală (într-o distribuție normală, datele tind să se întindă în jurul unei valori centrale, fără polarizare în partea dreaptă sau stângă). Deoarece multe analize statistice cer o distribuție normală a datelor, scara corupției a fost dihotomizată, pentru a putea realiza analizele statistice fără încălcarea ipotezelor. Au fost formate două grupuri, un grup având intenții de corupție (respondenții cu un scor de patru sau mai mare pe scala intențiilor, care a reprezentat 21%), și un grup fără (79% din respondenți).

În afara întrebării dacă își pot imagina că se angajează într-o acțiune de corupție, am întrebat de asemenea dacă își pot imagina situații în care s-ar angaja în alte forme de comportament neetic. În afara acestui lucru, ar putea fi interesant să se analizeze dacă aceiași factori stau atât la baza corupției și a altor forme de lipsă de integritate, un alt motiv pentru a include întrebări privind lipsa de integritate în general drept dispozitiv de siguranță, în cazul în care persoanele nu vor să admită intenția de a se angaja în acte de corupție – un comportament pentru care au fost totuși pedepsiți aspru.

Intenția de ne-integritate a fost măsurată prin cinci elemente (de exemplu “În viitorul previzibil, îmi pot imagina că la locul meu de muncă poate apărea o situație în care... spun o mică minciună pentru a primi un câștig personal”; “... iau o atitudine flexibilă în privința normelor de integritate în vederea unui câștig financiar”) pe o scală Likert în 7 trepte (1 „deloc” – 7 „în mare măsură”). A fost calculat scorul mediu pe această scală, care a format o scală fiabilă intern ($\alpha = .87$; $M = 1.38$, $SD = .890$). Deoarece nici datele de pe scala neintegrității nu au avut o distribuție normală, s-au format două categorii, una pentru persoanele care intenționau să se comporte ne-etic (respondenții cu un scor de patru sau mai mare pe scală, care au reprezentat 13%), și un grup care nu intenționau acest lucru (87%).

Normele personale privind corupția au fost măsurate prin opt întrebări cu privire la sentimente de obligație morală de a se abține de la corupție (de exemplu “Înainte condamnării ... m-aș fi simțit vinovat dacă aș fi acordat unei persoane exterioare organizației mele un tratament preferențial în

---

¹² α (Alpha lui Cronbach) = indică fiabilitatea unei scale, i.e.: măsura în care întrebările unei scale “măsoară același lucru”. În majoritatea cercetărilor de științe sociale, un coeficient de fiabilitate de .60/.70 sau mai mare este considerat acceptabil. M (Media) = media aritmetică a observațiilor, i.e. scorul mediu al participanților pe scala respectivă. SD (Abaterea Standard) = o măsură a modului în care datele se întind pe scală. Cu cât abaterea standard este mai mare, cu atât mai întinse sunt observațiile.

schimbul banilor, bunurilor sau serviciilor”; “... m-am simțit responsabil să iau deciziile în mod corect în cadrul activității mele, chiar dacă consecințele erau în dezavantajul meu”). Întrebările au fost evaluate pe o scală Likert în 7 trepte de la 1 „dezacord complet” la 7 „acord complet”. Au fost calculate scorurile medii pentru cele opt elemente, ceea ce a format o scală fiabilă. Scorul mediu indică faptul că majoritatea respondenților a simțit o obligație morală puternică de a se abține de la acte de corupție ($\alpha = .69$; $M = 5.53$, $SD = 1.162$).

Normele prescriptive se referă la percepțiile oamenilor cu privire la ceea ce este considerat dezirabil și nedezirabil într-o anumită situație de către ceilalți. Normele prescriptive au fost măsurate prin opt elemente (de exemplu „Înainte de condamnare, credeam că colegii mei s-ar simți vinovați dacă ar fi acordat unei persoane din afara organizației lor tratament preferențial în schimbul banilor, bunurilor sau serviciilor”; „Cred că nu este nicio problemă să accepți ceea ce ți se oferă deoarece toată lumea face acest lucru într-o anumită măsură”), cărora li s-a răspuns pe o scală Likert în 7 trepte (1 „dezacord puternic” – 7 „acord puternic”) și s-a format o scală fiabilă ($\alpha = .83$; $M = 4.95$, $SD = 1.351$). scorul mediu indică faptul că respondenții aveau percepția că actele de corupție sunt dezaprobată de ceilalți.

Oportunități percepute de a se angaja în acte de corupție a fost măsurat prin șapte elemente (de exemplu „La locul meu de muncă, erau multe oportunități în care aș fi putut fi mituit”; „Dacă aș fi vrut, aș fi putut lua decizii la locul de muncă pe baze incorecte”; „La locul meu de muncă, era dificil să respect regulile când desfășuram activități cu persoane cu care am avut o relație personală”), care a fost evaluat pe o scală Likers în 7 trepte (1 „dezacord puternic” – 7 „acord puternic”) și s-a format o scală fiabilă ($\alpha = .79$; $M = 3.99$, $SD = 1.836$).

În continuare, au fost adresate întrebări privind costurile și beneficiile pe care respondenții le așteptau din angajarea în acte de corupție. Întrebările referitoare la acești doi factori au fost adresate într-un mod mai puțin direct decât celelalte întrebări. Deși eram interesați în propriile percepții ale respondenților cu privire la costurile și beneficiile comiterii de acte de corupție, am decis să îi întrebăm care cred că ar fi costurile și beneficiile pentru alții când se angajează în acte de corupție. Deoarece adesea oamenii tind să supraestimeze nivelul în care alte persoane le împărtășesc convingerile (i.e. efectul consensului fals), ne-am așteptat ca adresarea întrebării într-o manieră mai puțin directă să ofere totuși informații privind propriile evaluări ale respondenților cu privire la costurile și beneficiile asociate corupției.

Beneficiile corupției au fost măsurate prin zece întrebări (de exemplu “Dacă cineva este mituit ... munca acestuia ar fi mai palpitantă”; “... ar avea un impact pozitiv asupra situației sale financiare”; “... ar conduce la creșterea statutului său”) pe o scală Likert în 7 trepte de la 1 („dezacord puternic”) la 7 („acord puternic”), care a format o scală fiabilă intern ($\alpha = .89$; $M = 3.17$, $SD = 1.523$).

Costurile angajării în acte de corupție a constat din două elemente, respectiv posibilitatea percepută de detectare și severitatea pedepsei („Presupunând că cineva a mituit un funcționar public / cineva a fost mituit de o persoană din cadrul unei companii private, cât de probabil credeți că este ca următoarele persoane și instituții să descopere acest lucru, și cât de serioase evaluați că ar fi consecințele negative dacă descoperirea ar fi făcută de: colegi direcți; un director; o agenție de aplicare a legii; o rudă; un prieten”) pe o scală Likert în 7 trepte de la 1 „extrem de improbabil” la 7 „extrem de probabil” și 1 „fără consecințe” la 7 „consecințe severe”. Elementele care au măsurat posibilitatea de detecție și severitatea consecințelor au format scale fiabile ($\alpha = .71$; $M = 3.79$, $SD = 1.545$ pentru posibilitatea de detectare și $\alpha = .82$; $M = 4.22$, $SD = 1.569$ pentru severitatea consecințelor).

Satisfacția salarială a măsurat cât de mulțumiți erau respondenții cu salariul pe care îl câștigau înaintea condamnării. Factorul a fost măsurat cu cinci elemente (de exemplu „Salariul meu înaintea faptei care a condus la condamnare era corect”; „Înaintea faptei, consideram că prietenii mei, care lucrau la fel de mult ca mine, făceau mai mulți bani decât mine”) pe o scală Likers în 7 trepte (1 „dezacord puternic” – 7 „acord puternic”), care au format o scală fiabilă ($\alpha = .86$; $M = 4.49$, $SD = 1.868$).

Încrederea în sistem a constat din opt elemente (de exemplu „Funcționarii publici din țara mea sunt de încredere”; “Am încredere în instituțiile publice din țara mea”) care măsoară încrederea respondenților în funcționarii publici și instituțiile publice din România. Întrebările au format o scală fiabilă ($\alpha = .92$; $M = 3.11$, $SD = 1.534$), primind răspunsuri pe o scală Likert în 7 trepte scale (1 „dezacord puternic” – 7 „acord puternic”).

Valorile au fost evaluate printr-un chestionar care conține douăsprezece elemente care reflectă valori egoiste, altruiste și hedoniste. Persoanele cu valori puternic egoiste se concentrează pe un bun rezultat pentru ei înșiși, persoanele cu valori puternic altruiste se concentrează pe un bun rezultat pentru ceilalți, și persoanele cu valori puternic hedoniste se concentrează pe distracție (Steg, Perlaviciute, van der Werff & Lurvink, 2014). Respondenții au evaluat importanța acestor valori ca „principiu director în viețile lor” pe o scală cu nouă trepte, de la -1 „opus valorii”, 0 “deloc

important” la 7 “de importanță supremă”. Întrebările care au măsurat cele trei valori au format scale fiabile ($\alpha = .83$; $M = 2.70$, $SD = 1.832$ pentru valori egoiste, $\alpha = .63$; $M = 5.41$, $SD = 1.254$ pentru valori altruiste și $\alpha = .79$; $M = 3.32$, $SD = 1.847$ pentru valori hedoniste).

Am adresat de asemenea întrebări pentru a vedea dacă și în ce măsură respondenții au răspuns întrebărilor într-un mod dezirabil social. Deși dezirabilitatea socială reprezintă o amenințare pentru toate studiile cu auto-raportare, acest lucru poate fi mai pregnant în studiul de față, deoarece participanților li s-a cerut să dezvăluie informații unei echipe de cercetare care includea nu numai oameni de știință, ci și angajați ai Ministerului Justiției. Măsurând tendințele de răspunsuri dezirabile din punct de vedere social, a fost posibil să se stabilească măsura în care participanții au răspuns la întrebări într-un mod dezirabil din punct de vedere social, și să se corecteze constatările pentru această predispoziție pentru dezirabilitate socială.

Dezirabilitatea socială a fost măsurată prin șapte elemente (de exemplu „La locul meu de muncă, mi s-a întâmplat ... să nu-mi țin o promisiune”; “... să încalc o regulă”; “...să fi profitat de altcineva”) pe o scală Likert în 7 trepte (1 „niciodată” – 7 „adesea”), care au format o scală fiabilă ($\alpha = .82$; $M = 6.08$, $SD = 1.132$). Scorurile de pe această scală au fost inversate pe parcursul construirii scalei, astfel încât scorul mediu de 6.08 indică faptul că persoanele au răspuns într-adevăr într-un mod dezirabil din punct de vedere social.

Factorii contextuali cum ar fi vârsta, sexul și nivelul educațional au fost măsurați în cadrul studiului și au fost incluși în analize ca variabile de control.

Valorile lipsă

Deoarece sondajul a fost prezentat respondenților în format pe hârtie de completat cu pixul, nu a fost posibil să ne asigurăm că respondenții au răspuns tuturor întrebărilor înainte de a preda chestionarul. Prin urmare, au fost date lipsă. Deoarece este important să existe cât mai puține date lipsă când sunt efectuate analize statistice, valorile lipsă au fost corectate adăugând răspunsul mediu al celorlalți respondenți la întrebarea respectivă cu date lipsă la răspunsul mediu al respondenților pe scala din care făcea parte întrebarea și s-a împărțit rezultatul la doi.

2.3 *Rezultate*

Mai întâi, au fost examinate relațiile dintre intențiile de corupție și motivele presupuse a sta la baza corupției, precum și dintre intențiile de corupție și lipsă de integritate. Pentru evaluarea puterii și

direcției relațiilor dintre variabile, am folosit coeficientul de corelație biserial. Coeficienții de corelație sunt cuprinși între +1 și -1: o corelație pozitivă indică faptul că dacă valorile unui factor cresc, atunci cresc și valorile celuilalt factor, în timp ce o corelație negativă implică faptul că pe măsură ce valorile unui factor cresc, valorile celuilalt scad. Corelațiile dintre motive, intenții de corupție și lipsa de integritate pot fi observate în Tabelul 1. Statistica arată că intenția de corupție și intenția de ne-integritate au avut ambele o legătură semnificativă cu valorile egoiste, valorile hedoniste, normele personale, oportunitățile percepute și beneficiile așteptate. Aceste constatări indică faptul că respondenții care au raportat că au intenția de a se implica în acte de corupție și de lipsă de integritate se concentrau mai mult decât alții pe un rezultat bun pentru ei, s-au concentrat mai mult pe satisfacția și gratificația personală, a considerat corupția mai puțin condamnabilă moral, au perceput mai multe oportunități de a se angaja în acte de corupție, și s-au gândit că angajarea în acte de corupție ar aduce mai multe beneficii. De asemenea, rezultatele sunt prezentate în Figura 12. Linia roșie din Figura 12 înseamnă că atunci când bara intersectează linia, a existat o relație semnificativă între respectivul motiv particular și intenția de corupție sau ne-integritate (cu alte cuvinte, posibilitatea ca relația să fie o simplă întâmplare este mai mică de cinci procente). Rezultatele sugerează clar că factorii care pot sta la baza corupției și lipsei de integritate pot fi destul de similari.

Totuși, atât intenția de corupție cât și intenția de ne-integritate au avut, de asemenea, o relație semnificativă cu dezirabilitatea socială, ceea ce înseamnă că este posibil ca respondenții care au indicat că nu au avut intenția de corupție sau ne-integritate să se fi prezentat mai favorabil decât sunt în realitate. Prin urmare, deoarece rezultatele pot fi influențate de tendințele către răspunsuri dezirabile din punct de vedere social, dezirabilitatea socială a fost inclusă ca o co-variabilă în analizele ulterioare.

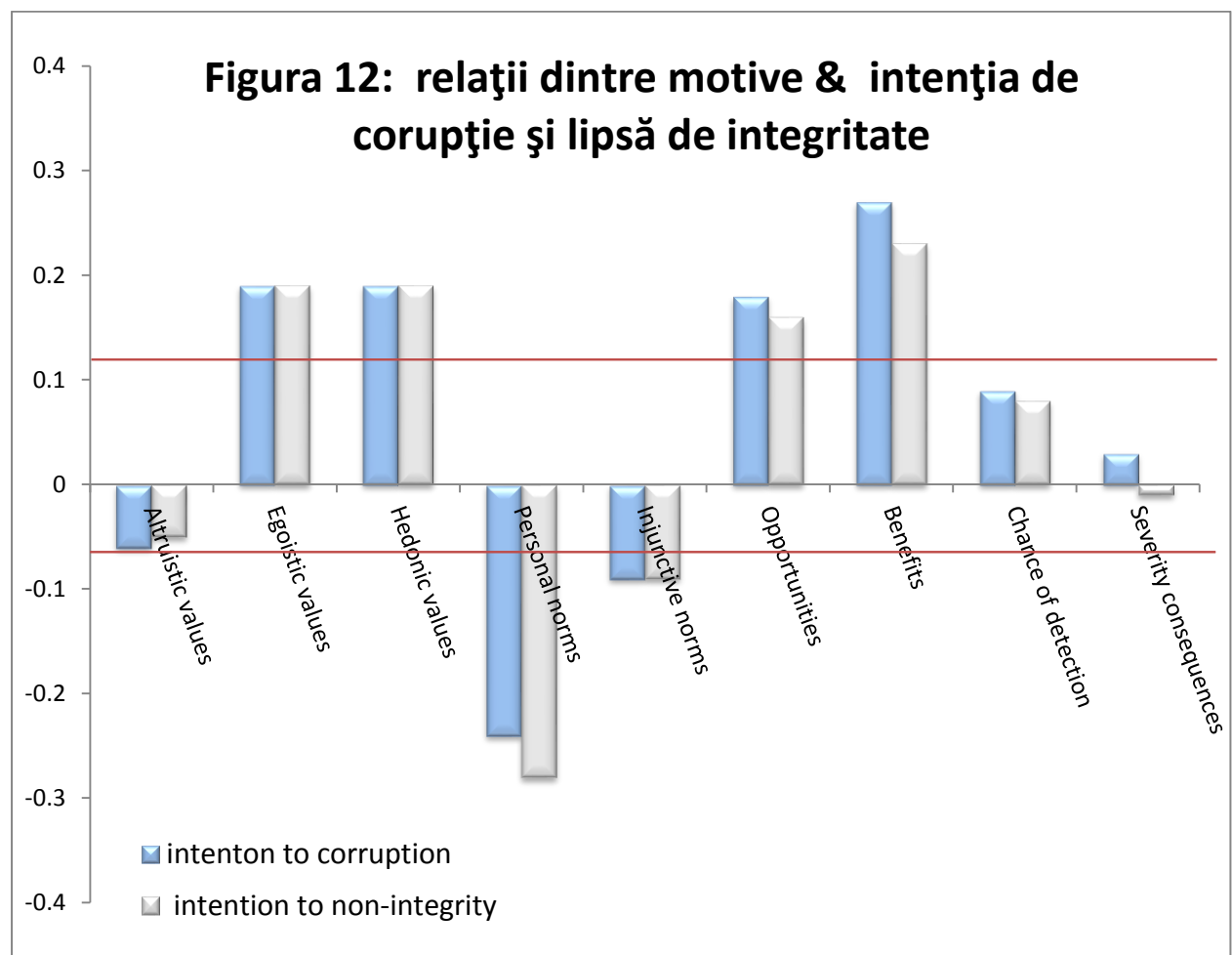
TABELUL 1

Corelațiile punctuale-biserială între intențiile de corupție și lipsă de integritate și motivele propuse pentru corupție ($n = 315$)

	Intenția de corupție	Intenția de neintegritate
Valori altruiste	-.06	-.05
Valori egoiste	.19 *	.19 *
Valori hedoniste	.19 *	.19 *
Norme personale	-.24 **	-.28 **
Norme prescriptive	-.09	-.09
Percepții de oportunități	.18 *	.16 *

Beneficii așteptate	.27 **	.23 **
Riscul estimat de detectare	.09	.08
Severitatea estimată a pedepsei	.03	-.01
Satisfacția salarială	-.05	.01
Încrederea în funcționari publici / sistemul român	-.01	.02
Dezirabilitate socială	-.24 **	-.27 **

* $p < .05$. ** $p < .001$.

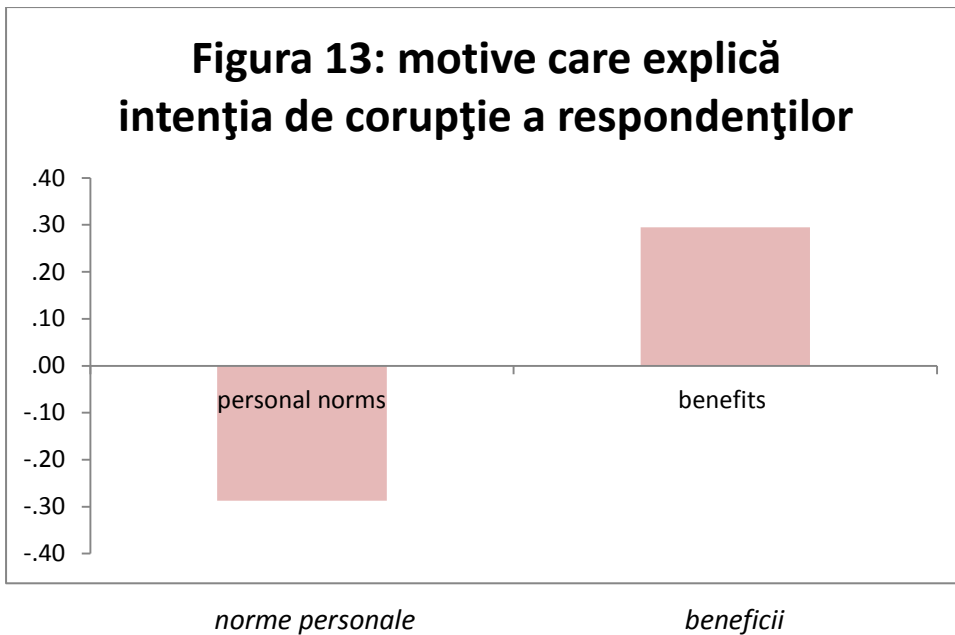

În ordine, de la stânga la dreapta: valori altruiste / valori egoiste / valori hedoniste / norme personale / norme prescriptive / oportunități / beneficii / posibilitatea detectării / severitatea consecințelor.

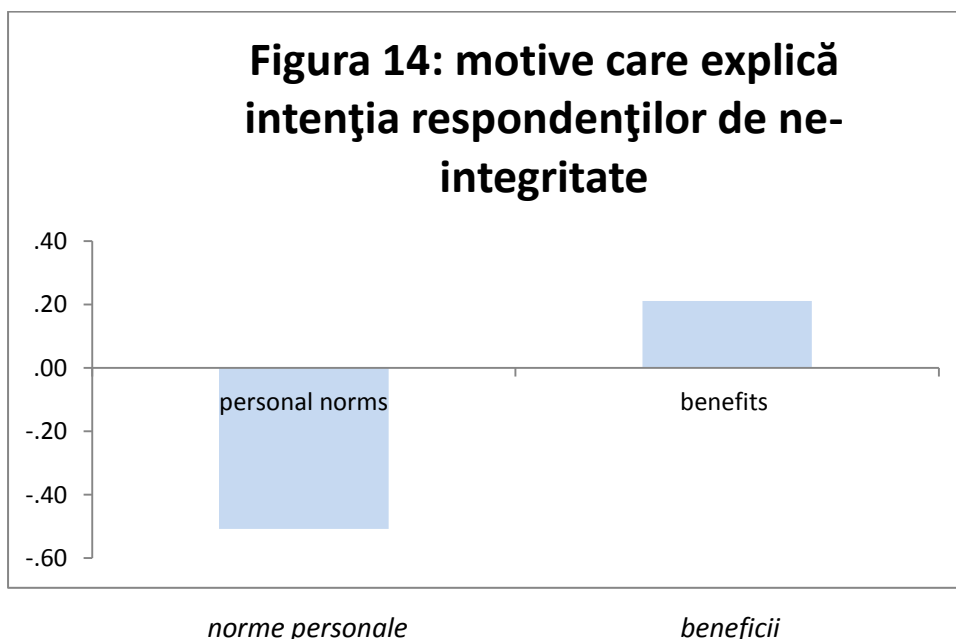
Care dintre aceste cinci motive care au avut legătură cu intenția de a se implica în acte de corupție și lipsă de integritate au putut explica cel mai bine dacă respondenții aveau sau nu intenția de a întreprinde acte de corupție? Înainte de a investiga ce motive erau cei mai importanți factori

explicativi, am testat dacă caracteristicile demografice / contextuale ar avea o influență asupra intenției respondenților de corupție și neintegritate. Rezultatele au indicat că niciunul dintre factorii contextuali nu a explicat intenția respondenților de corupție, ceea ce înseamnă că nu contează dacă respondenții erau bărbați sau femei, tineri sau în vârstă, nivelul lor de educație, statutul economic/financiar înaintea condamnării și în prezent, statutul social al familiilor lor și care a fost locul lor de muncă de la momentul comiterii infracțiunii. Aceleași rezultate au fost constatate și când s-a examinat dacă acești factori contextuali explicau intenția respondenților de a se implica în acte lipsite de integritate.

Totuși, am fost interesați cel mai mult dacă motivele propuse puteau explica dacă respondenții aveau intenția de a comite acte de corupție. O analiză a regresiei logistice binare a fost efectuată pentru a examina ce motive erau cei mai importanți factori explicativi pentru corupție. A fost folosită metoda de selecție progresivă pentru a investiga care dintre motive ar avea efect asupra intenției de corupție. Statistica arată că factorii care au contribuit cel mai mult la faptul dacă respondenții aveau intenția de a comite acte de corupție erau 1) obligația morală a oamenilor de a se abține de la acte de corupție și 2) beneficiile pe care le așteptau în urma angajării în astfel de acte. Prin urmare, se pare că respondenții care au văzut mai multe beneficii în angajarea în acte de corupție erau susceptibili la corupție, în timp ce contrariul pare să fie adevărat pentru respondenții care au simțit obligația morală puternică de a se abține de la corupție. Pentru a afla dacă rezultatele au fost influențate de un comportament aferent răspunsului dezirabil social, dezirabilitatea socială a fost de asemenea inclusă în model. Deși rezultatele au indicat faptul că, într-adevăr, dezirabilitatea socială explica dacă respondenții afirmă sau nu că au intenția de a comite acte de corupție (i.e. respondenții care au negat că au intenția de corupție au răspuns la întrebări într-un mod mai dezirabil din punct de vedere social decât cei care au admis că au intenții de corupție), modelul rezultatelor nu s-a schimbat după includerea dezirabilității sociale. Prin urmare, indiferent dacă rezultatele au fost corectate pentru influența dezirabilității sociale, cei mai importanți factori explicativi pentru intenția respondenților de corupție par a fi normele personale privind corupția și beneficiile așteptate din angajarea în acte de corupție (a se vedea Figura 13).

Aceași imagine a rezultat pentru factorii explicativi pentru intenția de ne-integritate (a se vedea Figura 14): normele personale și beneficiile așteptate au explicat cel mai bine dacă persoanele își pot imagina sau nu că se angajează într-un comportament lipsit de etică în viitorul apropiat.

Înseamnă acest lucru că celelalte motive presupuse a sta la baza corupției nu au jucat nici un rol în explicarea corupției? Pentru a cerceta acest aspect, am analizat relațiile dintre cei mai importanți factori explicativi – normele personale și beneficiile așteptate – și celelalte motive propuse pentru corupție. Rezultatele arată că unele dintre celelalte motive au avut într-adevăr legătură cu normele

și beneficiile personale. De exemplu, respondenții care au afirmat că erau mai puțin mulțumiți de salariu înaintea condamnării au indicat faptul că s-ar simți mai puțin vinovați dacă s-ar angaja în acte de corupție ($r = .15$, $p = .011$).¹³ Prin urmare, deși poate că satisfacția salarială nu are o influență directă asupra intenției de corupție, poate fi posibil ca nemulțumirea salarială să influențeze normele personale privind corupția, care, la rândul lor, influențează angajarea în acte de corupție. De asemenea, am constatat o legătură între normele personale și perceperea oportunităților de a comite acte de corupție ($r = .32$, $p < .001$): respondenții care au afirmat că s-ar simți mai puțin vinovați când s-ar angaja în acte de corupție au văzut mai multe oportunități de comitere a actelor de corupție. Sau invers: persoanele care au văzut mai multe oportunități de comitere a actelor de corupție au simțit mai puțin o obligație morală de a se abține de la corupție¹⁴.

În plus, am descoperit o relație între beneficiile corupției și valorile egoiste ($r = .33$, $p < .001$): persoanele care aveau valori egoiste puternice – care se concentrau pe rezultate bune pentru ei înșiși – au văzut mai multe beneficii în urma comiterii de acte de corupție. Care dintre beneficiile pe care le-am identificat au explicat cel mai bine dacă oamenii au o intenție de corupție? În chestionar, am cerut respondenților să evalueze importanța următoarelor beneficii ale corupției: câștiguri financiare, exaltare, statut, o viață mai bună pentru familie, satisfacție și gratificare personală, creșterea influenței și oportunități de carieră. Care dintre aceste posibile beneficii asociate corupției au fost cei mai importanți factori explicativi? Rezultatele au indicat că dintre toate aceste beneficii posibile ale comiterii de acte de corupție, cel mai important factor explicativ a fost așteptarea unei satisfacții și gratificații personale, urmată de oferirea unei vieți mai bune familiilor respondenților¹⁵. Prin urmare, beneficiile corupției care par a explica cel mai bine dacă respondenții avea intenția de a comite acte de corupție au fost așteptarea satisfacției și gratificării personale, precum și posibilitatea de a oferi o viață mai bună familiilor lor. Prin urmare, deși se presupune adesea că cel mai important factor motivant pentru actele de corupție constă în câștigul financiar, rezultatele acestui studiu nu sprijină această afirmație¹⁶.

---

¹³ r (Coeficientul Pearson de corelație produs-moment) = măsoară forța asocierii dintre două variabile. Coeficienții de corelație sunt cuprinși în intervalul +1 și -1: o corelație pozitivă indică faptul că dacă valorile unui factor cresc, și valorile celuilalt factor cresc, în timp ce o corelație negativă implică faptul că atunci când valorile unui factor cresc, valorile celuilalt scad. p (probabilitatea) = determină semnificația statistică a rezultatelor. O valoare p mai mică de .05 ($p < .05$) indică faptul că este improbabil care rezultatele să se fi produs doar din întâmplare (i.e. întâmplare mai mică de 5%).

¹⁴ Numai experimentele oferă informații în cadrul relațiilor de cauză și efect. În cadrul studiilor cu chestionare, este posibil să se examineze dacă două variabile au legătură, nu și dacă una dintre ele este cauza celeilalte.

¹⁵ Rezultatele au fost corectate luând în considerare tendințele de răspuns dezirabil din punct de vedere social.

¹⁶ Această constatare este în conformitate cu rezultatele studiului privind corupția din Țările de Jos, în care câștigul financiar nu s-a dovedit a fi un factor explicativ.

În mod similar, se argumentează adesea că poate exista o relație între încrederea în instituțiile publice și nivelurile corupției¹⁷. Totuși, rezultatele studiului nostru nu sprijină această afirmație (a se vedea Tabelul I), cel puțin nu la nivel individual: respondenții cu niveluri scăzute de încredere în funcționarii publici și în sistemul românesc nu au afirmat o intenție mai mare de a întreprinde acte de corupție, și nici o tendință mai puternică spre alte forme de lipsă de integritate. Cu toate acestea, încrederea a fost pusă în legătură cu câțiva alți factori, de exemplu, persoanele cu un nivel scăzut al încrederii în funcționarii publici și în instituții au perceput mai multe oportunități de a se angaja în acte de corupție ($r = -.14$, $p < .001$), au considerat că printre colegii lor corupția este mai puțin condamnată din punct de vedere moral ($r = .19$, $p = .001$), au perceput o posibilitate mai mică de a fi prinși pentru acte de corupție ($r = .15$, $p = .001$) și s-au așteptat la sancțiuni mai puțin severe atunci când actele de corupție au fost descoperite ($r = .19$, $p = .001$). Prin urmare, deși încrederea nu pare a avea o legătură directă cu intenția de a comite acte de corupție, și nici cu cei mai importanți factori explicativi ai corupției, rezultatele arată că aceasta pot avea un efect asupra mai multor alte posibile motive ale corupției.

2.4 Concluzie

Pe scurt, rezultatele studiului aferent chestionarului, în care au participat 315 infractori condamnați, au arătat că persoanele par mai înclinate către corupție atunci când se concentrează mai mult decât ceilalți asupra unui rezultat bun pentru ei înșiși și pe satisfacție și gratificare personală (de exemplu pentru atingerea anumitor obiective); când percep mai multe oportunități de a comite acte de corupție; când consideră corupția mai puțin condamnată din punct de vedere moral; și când așteaptă mai multe beneficii în urma comiterii de acte de corupție. Destul de interesant, costurile estimate a fi generate de comiterea de fapte de corupție (posibilitatea descoperirii și severitatea pedepsei) nu au părut să influențeze existența unei intenții de corupție la nivelul persoanelor respective. Dintre motivele care au fost puse în legătură cu corupția, obligația morală de a se abține de la acte de corupție și beneficiile așteptate au contribuit cel mai mult la susceptibilitatea de corupție. În plus, rezultatele pentru intenția de corupție sunt foarte similare cu rezultatele aferente intenției de ne-integritate. Prin urmare, poate fi posibil ca aceleași motive să stea atât la baza corupției cât și a lipsei de integritate în general. Acest lucru poate fi o indicație a faptului că intervențiile care sunt direcționate către comportamentul corupt pot avea un efect de reducere și a altor forme de comportament ne-etic la locul de muncă.

---

¹⁷ <http://www.ebrd.com/downloads/research/surveys/LiTS2ee.pdf>

3 Studiul aferent interviurilor

Rezultatele studiului aferent chestionarului au oferit o primă imagine de ansamblu privind factorii individuali și situaționali care au legătură cu înclinația către corupție a persoanelor care sunt condamnate pentru infracțiuni de corupție în România. Pentru a obține informații mai detaliate privind motivațiile infractorilor de a comite acte de corupție, precum și consecințele condamnării asupra vieții lor personale și profesionale, studiul aferent chestionarului a fost completat cu un studiu bazat pe interviu.

În cadrul chestionarului, respondenții au fost întrebați dacă ar dori să își dezvolte opiniile și experiențele cu privire la corupție în cadrul unui interviu. Ca urmare a consimțământului exprimat de aproximativ 200 de persoane care participaseră în cadrul studiului aferent chestionarului, au fost desfășurate 50 de interviuri, dintre care 44 în penitenciare (în nouă penitenciare situate în majoritate în partea de sud a României, inclusiv singurul penitenciar pentru femei din țară – Târgșor) și șase în cadrul serviciilor de probațiune. Deci am încercat să obținem un eșantion reprezentativ (astfel încât eșantionul respondenților la interviu să reflecte eșantionul aferent chestionarului în termeni de sex, vârstă și tip de profesie) din motive practice (numărul de închisori care trebuiau vizitate, respondenți care aveau programare la serviciul de probațiune) eșantionul final a fost parțial un eșantion de conveniență. Metoda interviului a fost de interviu semi-structurat, cu întrebări / răspunsuri deschise, fiecare interviu fiind efectuat de o echipă de doi interviuatori.

3.1 Introducerea interviurilor

Toate interviurile au început cu prezentarea interviuatorilor, scopul studiului și modalitatea în care răspunsurile vor fi folosite. S-a pus accentul pe înregistrarea anonimă a datelor.

Scopul general al studiului a fost explicat după cum urmează:

Scopul acestui studiu este de a înțelege mai bine corupția: care sunt motivațiile oamenilor de a se angaja în fapte de corupție, în ce situații este mai probabil să se întâmple acest lucru, și ce înseamnă pentru o persoană să fie condamnată pentru corupție? Prin urmare, ne adresăm oamenilor care au experiențe personale în materie de corupție, pentru a asculta și punctul lor de vedere.

În cazul în care respondenții doreau să cunoască mai multe despre motivele acestui studiu, interviuatorii ofereau următoarea explicație:

Scopul acestui studiu este de a înțelege mai bine corupția. În Uniunea Europeană, România este percepută ca având un nivel foarte mare de corupție, astfel încât reducerea corupției e o prioritate a Guvernului român, ca și a Uniunii. Studiul este sprijinit de Guvernul olandez. Studiile anterioare sunt bazate pe percepția generală a populației cu privire la corupție și mai puțin pe experiențele personale. De aceea acest studiu abordează persoanele care, așa cum rezultă din evidențele sistemului judiciar, au experiențe personale cu corupția.

A fost explicat de asemenea scopul interviului:

Scopul interviului este să primim o imagine din interior cu privire la situația care a condus la condamnarea pentru corupție, să înțelegem cauzele sau motivele care au condus la această situație și să înțelegem consecințele unei asemenea condamnări. Așa încât am dori foarte mult să vă ascultăm experiența.

Garantăm că răspunsurile vor rămâne anonime. Doar concluziile generale ale interviurilor vor fi publicate și acestea nu vor face referire la persoanele care au răspuns. Studiul are un scop științific și răspunsurile date de dumneavoastră sau transcrierile nu vor fi folosite pentru alt scop, cum ar fi procedurile judiciare .

3.2 Istoricul respondenților

Cu următoarea instrucțiune, respondenții au fost întrebați despre istoricul lor și viața lor personală și profesională:

Puteți spune ceva despre viața dumneavoastră înainte de condamnare: locul de muncă (anterior), cariera, educație, de cât timp sunteți deținut, viața personală (căsătorit, copii, părinți, frați/surori)?

1. Majoritatea respondenților au fost **bărbați** (peste 80%), cu vârsta peste **40 de ani** (aproximativ 70%) **căsătoriți sau căsătoriți anterior** (peste 75%), cu **educație academică** (aproximativ 75%), având de obicei **unul sau mai mulți copii mari**.

2. Deși nu a fost o întrebare specifică, din cauza necesității de respectare a confidențialității, acest lucru oferă de asemenea o idee privind vârsta respondenților: mare parte dintre aceștia erau **persoane active de vârstă mijlocie**, cu o anumită experiență de viață.
3. Majoritatea respondenților au obținut **diplomă de licență sau master** și unii dintre ei aveau doctorat. Funcțiile lor acopereau un număr mare de activități, respondenții fiind directori de ONG-uri, polițiști, judecători, avocați, profesori, directori în societăți comerciale, contabili, ingineri, etc.
4. Infracțiunile pentru care au fost condamnați cuprind aproape toate **infracțiunile de corupție și având legătură cu corupția**, cu ar fi dare de mită, laure de mită, primirea de beneficii necuvenite, trafic de influență, cumpărarea influenței, corupție implicând fonduri UE etc.
5. Majoritatea respondenților au fost condamnați pentru prima dată și **pedeapsa** a fost între 4 ani și 10 ani (pentru respondenții aflați în închisoare) și aproximativ 3-4 ani (pentru cei care executau o sentință cu suspendare).
6. Majoritatea respondenților au fost judecați în cadrul **procedurii obișnuite** (și nu în baza recunoașterii vinovăției).
7. De obicei, **condamnarea a intervenit după mai mulți ani** de la comiterea infracțiunii (4-11 ani). În majoritatea cazurilor, întreaga procedură a durat 3-7 ani și unii dintre respondenți au petrecut timp în închisoare pe durata procesului.

3.3 Motivații

Pentru a afla mai multe despre motivații, respondenții au fost întrebați *de ce au comis actele pentru care au fost condamnați*. *Intervievatorii au primit instrucțiuni să adreseze această întrebare numai când respondentul nu nega complet faptele cauzei*. Intervievatorii adresau această întrebare atunci când respondenții recunoșteau faptele (în majoritate), dar nu percepeau acțiunile lor ca fiind corupție. Motivația se poate referi la: dificultăți financiare, tentații, sentimentul că merită beneficiile, necesitatea de a atinge anumite obiective, frustrare, exaltare, statut, putere.

8. Când au fost întrebați despre motivele pe care le-au avut când au comis infracțiunea(ile) pentru care au fost condamnați, majoritatea intervievaților au spus că nu au făcut nimic greșit; prin urmare, **nu puteau oferi o motivație pentru faptele lor**. Acesta este răspunsul cel mai întâlnit la această întrebare și este reflectat în modelul interviurilor: deși la sfârșitul

interviului majoritatea acestora recunoșteau că au avut comportamentul pentru care au fost condamnați, nu erau de acord cu etichetarea acțiunilor lor ca fiind corupție.

9. În puținele cazuri în care respondentul considera că propriile acțiuni sunt acte de corupție, sau când ofereau o motivație pentru ceea ce făcuseră, răspunsurile mergeau de la „*întregul sistem încurajează corupția*”, „*există corupție mai mare la nivel mai înalt*”, „*corupția este o practică*”, „*toată lumea face acest lucru așa că nu puteam fi eu diferit*” până la „*când șeful îți spune să faci ceva, faci lucrul respectiv*”, sau „*în caz contrar mi-aș fi pierdut locul de muncă*”.
10. Alte motivații oferite constau în **poziția** în cadrul organizației (în câteva cazuri, respondenții doreau să aibă o poziție mai bună la locul de muncă) precum și **statutul social** (cum sunt văzuți de ceilalți) sau reputația.
11. Pentru unii dintre respondenți, o motivație importantă a fost **câștigul financiar** – în scop personal, pentru familie sau pentru compania deținută de respondenți; s-au plâns de salariile mici ca funcționari publici comparativ cu nivelul lor de educație și competențe. Într-un caz, câștigul financiar a fost necesar pentru a împiedica sechestrul bancar deoarece respondentul nu putea plăti rata dobânzii.
12. Câștigul financiar ca factor motivator principal pentru actele de corupție a fost negat de unii dintre respondenți deoarece aveau o situație financiară foarte bună și **nu erau necesare câștiguri suplimentare**. Din acest motiv, mulți dintre aceștia au negat în mod explicit câștigul financiar ca motivație, spunând că „*asta vrea poliția să vadă*”.
13. În alte situații, implicarea respondenților în caz avea drept unic scop **să ajute un prieten sau o cunoștință** (într-unul din cazuri o rudă) și nu a fost așteptat un câștig financiar, deși, acesta era adesea primit ulterior și apreciat. Unii dintre aceștia experimentau o relație de tipul „*o mână spală pe alta*”.

3.4 Evaluare morală și raționalizare

Respondenții au fost invitați să reflecteze la comportamentul lor din punct de vedere moral.

Cum percepeți din punct de vedere moral acțiunile pentru care ați fost condamnați? Ați făcut ceva greșit? Sunteți de acord cu etichetarea acțiunilor dumneavoastră ca fiind acte de corupție?

Respectând cadrul teoretic, interviatorii au încercat să înțeleagă posibile tehnici de raționalizare. Dacă respondentul nu considera că acțiunile sale sunt greșite sau reprezintă corupție, interviatorii întrebau de ce nu. Și în caz afirmativ, respondentul era întrebat dacă și-ar putea justifica acțiunile în vreun fel, neutralizând gravitatea sau culpabilitatea acțiunilor.

14. Deoarece majoritatea respondenților au considerat / afirmat că **nu au făcut nimic greșit**, majoritatea nu a oferit un răspuns la această întrebare. În opinia lor, acțiunile lor au fost normale, nu puteau fi etichetate drept corupție și justificarea constă în negarea caracterului ilegal al acestor acțiuni.
15. Unii dintre ei considerau că dosarele lor sunt „*dosare politice*” ale DNA sau erori judiciare (acestea fiind estimate de un respondent ca reprezentând 20% și de altul ca 5% în cauzele de corupție). Alții au spus că actele de corupție constau numai în furtul de la stat, iar în opinia lor ei nu făcuseră acest lucru. Conform multor respondenți, se poate vorbi de corupție numai când a fost obținut un câștig financiar, ceea ce nu s-a întâmplat întotdeauna. Unii respondenți au considerat condamnarea oamenilor pentru corupție ca fiind numai un „*trend*” în societatea română sau chiar la nivel european, motivat de considerente economice.
16. Chiar când se admite existența unei **greșeli**, nu s-a considerat că aceasta este destul de serioasă pentru a da naștere unei condamnări la pedeapsa cu închisoarea. Această greșală se referea de obicei la a vorbi prea mult (de exemplu oferirea de sfaturi pentru avocați, în calitate de judecător) sau la alegerea prietenilor (naivitate). Într-un caz, greșeala a constat în a studia prea mult, deoarece „*este greșit să studiezi prea mult în România*”, deoarece acest lucru oferă acces la poziții mai înalte și astfel generează multă invidie. Totuși, unii dintre aceștia au spus că nu ar repeta acțiunile lor deoarece acum știu care pot fi consecințele.
17. Mulți dintre ei au spus că **toată lumea face acest lucru**, corupția este o practică obișnuită (în special în instituțiile publice sau în rândul avocaților, unii dintre ei oferind procente de 90% în ambele cazuri) și că nu puteau avea un comportament diferit. Conform majorității acestora, corupția este o problemă a sistemului. În opinia unui respondent de sex femeiesc, „*dacă nu ofer ceva (funcționarilor publici, în special doctorilor – n.n.), simt că nu sunt băgată în seamă*”.

18. Faptul că actele de corupție reprezintă o practică obișnuită practice rezultă și din afirmațiile puținilor respondenți care au recunoscut că faptele lor erau fapte de corupție, deși uneori ironic, deoarece „*trei judecători au spus asta*” sau „*deoarece legislatorul spune astfel*”, dar numai deoarece conceptul de *lobby* (i.e. încercarea de a influența oamenii, de obicei politicieni sau funcționari publici, cu privire la o anumită problemă) nu există în legislația română. În aceste cazuri, respondenții au spus că „*În România trebuie să ai principii morale foarte puternice deoarece este foarte greu să nu fii corupt*”.

3.5 Normele sociale

În scopul analizării normelor sociale, respondenților li s-au adresat mai multe întrebări. De exemplu, au fost întrebați dacă consideră că acțiunile lor sunt deviante dacă le compară cu acțiunile altor persoane sau dacă cred că majoritatea oamenilor aflați în aceeași poziție ar face la fel. De asemenea, respondenții au vorbit despre experiența lor personală privind răspunsurile celorlalte persoane relevante pentru ei (colegi, familie, prieteni) când aceste acțiuni au devenit cunoscute și dacă aceste răspunsuri s-au modificat în timp (imediat după ce au fost arestați, pe durata anchetei, pe durata procesului, în închisoare).

19. După cum am menționat în secțiunile anterioare, o mare parte a respondenților **nu au considerat că acțiunile lor sunt deviante** deoarece „*oferirea unor cadouri*” sau „*stabilirea de legături între oameni*” reprezintă practici comune peste tot în lume.

20. Chiar dacă apreciau că acțiunile lor sunt deviante, au spus că **toată lumea face acest lucru** și că nu au acționat independent, ci în cadrul unei structuri mai mari care este sistemul din cadrul instituțiilor publice, deoarece „*trăim într-o societate coruptă/bolnavă*” și ei se consideră „*victime ale sistemului*”, deoarece „*corupția este sport național*” sau un „*cancer*”. Câteva exemple generale au fost date de respondenți, cum ar fi cazul sistemului medical sau al educației (i.e. „*fondul clasei*” – bani ceruți de profesori periodic în diferite scopuri ale clasei/școlii).

21. Preocuparea majoră a respondenților este că, deși toată lumea aflată în poziția lor este coruptă sau chiar dacă și alte persoane au fost implicate în cazul lor, jucând câteodată un rol mai important, **respectivele persoane nu au fost condamnate**.

22. Unii respondenți care au admis că au comis infracțiunile consideră că este greu de spus ce ar face alte persoane aflate în poziția lor **deoarece orice persoană are dreptul de a decide**; unele sunt mai slabe și altele sunt mai puternice. Unii dintre ei apreciază că alte persoane ar obține un avantaj efectiv din circumstanțe similare, „nu cum am făcut eu” și alții spun că știu persoane care nu ar fi făcut același lucru. În fine, un respondent a spus că numai funcțiile de conducere ar face ce a făcut el și nu toată lumea. Un respondent a considerat că în sectorul lui de activitate nivelul de integritate este foarte mare și corupția tinde către zero; prin urmare, persoane aflate în poziția lui nu ar face ceva similar.
23. În ce privește reacția prietenilor și colegilor, respondenți consideră că, înaintea condamnării, mulți dintre aceștia întrețineau relații apropiate numai deoarece aveau diferite beneficii; din acest motiv s-au schimbat reacțiile când au auzit despre caz (în special după condamnare) și **numai câțiva prieteni foarte apropiați au rămas aproape**, din cauza fricii, rușinii și, în cele din urmă, „*nimeni nu te cunoaște în închisoare*” sau „*cine te-ar vizita la închisoare?*”. Pentru o mică parte dintre respondenți, reacția prietenilor nu s-a schimbat nici chiar după condamnare deoarece nu considerau că respondentul este vinovat. Unii dintre ei au fost sprijiniți de persoane de la care nu așteptau nimic.
24. Familia i-a **sprijinit** în majoritatea cazurilor (în special în cazul respondenților cărora li s-a suspendat executarea pedepsei) deoarece „*numai familia îți rămâne alături toată viața*”. În majoritate, în cazul persoanelor aflate în închisoare, deși erau mirați de condamnare, familia îi vizita cu regularitate și unele relații erau chiar mai bune (decât înainte?). În unele cazuri, copiii respondenților nu știau despre condamnare și credeau că părintele se află în afara țării, în spital sau lucrează în străinătate.

3.6 Oportunități

Pentru a aborda problema oportunităților, respondenții au fost întrebați cu privire la natura contactelor persoanelor cu care au desfășurat tranzacții corupte și dacă aceste contacte erau apropiate. De asemenea, au fost întrebați ce legătură aveau acțiunile pentru care au fost condamnați cu viața lor profesională sau personală, pentru a afla dacă funcția/poziția lor le-a dat orice autoritate specială/acces la oportunitatea de corupție. În plus, au fost întrebați dacă percep acțiunile lor ca fiind greu de împiedicat și cu privire la standardele de integritate și regulile privind

corupția. Interviu a dorit de asemenea să cerceteze dacă au fost luate măsuri în mediul de lucru al respondentului pentru împiedicarea unor asemenea acțiuni.

25. Cu privire la natura contactelor cu persoanele cu care au desfășurat tranzacții / au avut relații de corupție, majoritatea respondenților au afirmat că erau **colegi, prieteni, angajați, rude sau simple cunoștințe**. În multe cazuri, respondenții au fost judecați sau chiar condamnați împreună cu aceste persoane. Totuși, respondenți considerau că sunt doar un pion într-o structură mai mare, în care un superior nu este niciodată condamnat („*stăpânul își învață sluga hoată*”, proverb românesc citat de un respondent).
26. Acțiunile pentru care au fost condamnați **aveau legătură în multe cazuri cu locul de muncă sau viața profesională** (în special în cazul corupției pasive); dacă nu ar fi fost locul de muncă respectiv, nu ar fi putut comite infracțiunea deoarece funcția le oferea putere, statut, acces la informații confidențiale sau pur și simplu posibilitatea de a cunoaște alte persoane (după cum au indicat unii respondenți, „*nu știi pe cineva care poate să ...?*” este o întrebare pur românească care poate fi auzită întreaga viață).
27. Pentru respondenți, corupția poate fi ușor de prevenit („*dacă nu ești prea bun*”, când e imposibil să spui “nu” atunci când oamenii îți cer ceva) sau nu (pentru că, din cauza salariilor mici, este imposibil să nu ceri sau să aștepti ceva în plus sau pur și simplu pentru că „*trăim într-o lume haotică*”). În orice caz, **standardele de integritate sau regulile privind corupția sunt inexistente** sau, dacă există, acestea sunt, în același timp, **ușor de respectat și ușor de încălcat** (în funcție de fiecare persoană, deoarece „*atunci când există presiune, orice lege e dificil de respectat*”). Un respondent a spus că, deși există standarde, acestea au fost create de UE și românii nu au educație în această privință („*este ca și cum ai introduce în Balcani modelul social suedez*”). Standardele de integritate sau regulile privind corupția au fost considerate dificil de respectat în anumite sectoare (i.e. fonduri UE, ONG-uri, mediu).
28. Pentru unii respondenți, **nu au fost luate măsuri specifice** în această privință și nu a fost oferit training (în opinia unui respondent, „*dacă poți găsi cel puțin un document în care am scris că îmi însușesc acest lucru, pot să mai stau un an în închisoare*”, însemnând că nimeni nu l-a informat ce înseamnă corupția și care pot fi consecințele). Pentru alții, singura măsură a fost introducerea computerelor la locul de muncă, seminarii privind corupția sau oferirea de broșuri (măsură considerată costisitoare și total ineficientă).

29. Unii dintre ei consideră că o măsură importantă ar fi la **nivel legislativ**, inclusiv printr-o definire mai bună a infracțiunii de corupție, în special cu privire la traficul de influență, deoarece este dificil să schimbi oamenii (în societatea românească, este „în natura noastră” să avem relații). În orice caz, pentru unii respondenți, „*prea multe reguli conduc la multe încalcări ale acestor reguli*”. Alți respondenți au spus că o măsură importantă ar fi o **educație mai bună** în această privință. De exemplu, un respondent prezintă un sfat pe care-l-a primit: să nu răspundă „Da” când primește un apel telefonic, ci să folosească „Alo”, deoarece „*răspunsul ar putea fi tăiat și pus într-un alt context*”.

3.7 Costuri și beneficii

Respondenții au fost întrebați ce fel de beneficii așteptau înaintea executării acțiunilor pentru care au fost condamnați și dacă aceste beneficii așteptate s-au materializat. De asemenea, au fost întrebați dacă s-au gândit la posibilitatea de a fi prinși și, în caz afirmativ, cum au perceput această posibilitate. Cu privire la costuri, au fost întrebați la ce tip de costuri ale acțiunilor se așteptau înainte să fi executat aceste acțiuni și dacă acestea s-au materializat.

30. Cu privire la beneficii, deoarece mulți respondenți nu au recunoscut faptele pentru care au fost condamnați sau etichetarea acțiunilor lor drept corupție, în special deoarece nu au primit nicio compensație în schimb, aceștia spun **că nu se așteptau la nici un fel de beneficii**. Unii dintre ei au spus că nu se așteptau la nici un fel de beneficii deoarece aveau o situație (financiară?) bună.

31. Totuși, când asemenea beneficii au fost solicitate sau primite chiar fără a fi solicitate, acestea au constat din **bani** (în majoritatea cazurilor și în cele materializate), **produse** (i.e. o mașină), **motivație profesională, mândrie, tratament preferențial în calitate de consumator** (al unui restaurant) etc. În opinia unui respondent bărbat, toți oamenii așteaptă ceva pentru acțiunile lor și „*chiar și când oferi un cadou unei femei, aștepți ceva, prin urmare, corupția este ipocrizie*”.

32. În ceea ce privește costurile, pentru aceleași motive prezentate mai sus, mulți respondenți au spus **că nu s-au gândit la posibilitatea de a fi prinși** sau la alte aspecte negative, deoarece nu au perceput că fac ceva greșit sau, în orice caz, deoarece toată lumea făcea același lucru fără nici un fel de consecințe.

33. Persoanele intervievate care au recunoscut că au întreprins acte de corupție au spus că au luat în considerare posibilitatea de a fi prinși; din această cauză au încercat să „iasă din schemă”, însă era prea târziu. **Posibilitatea de a face închisoare** a fost de asemenea luată în considerare, însă „*odată ce ai început, nu contează dacă ești corupt de câteva ori, deoarece rezultatul este același*”. Alte costuri au constat în ideea de a trăi cu muștrări de conștiință, pierderea locului de muncă, pierderea clienților și blamul public, deoarece „*când ești urmărit penal, oamenii se gândesc mereu că ești vinovat*”.

3.8 Evaluarea răspunsului justiției penale

Cu privire la evaluarea răspunsului justiției penale, subiecții au fost întrebați dacă au perceput urmărirea penală și condamnarea ca fiind corecte. Întrebările s-au referit și la relația lor cu avocatul și percepția lor privind efectul pedepsei.

34. Deși **nu poate fi stabilit un răspuns majoritar** privind răspunsul justiției penale, au existat mai multe aspecte importante prezentate de mulți subiecți.

35. Pentru puținii respondenți care nici măcar nu au recunoscut infracțiunile pentru care au fost condamnați, răspunsul justiției penale este perceput în principal **în mod negativ** iar pedeapsa este considerată prea mare și dată „*din ambiția*” judecătorului. În opinia lor, „*justiția nu are nimic de-a face cu adevărul*”, deoarece majoritatea condamnărilor nu se bazează pe dovezi („*judecătorul va judeca ce spune procurorul și nu în baza dovezilor*”). Pentru un deținut care se considera nevinovat, „*Ar fi trebuit să mint și să folosesc art. 320 (procedura privind recunoașterea vinei care conduce la reducerea limitelor speciale de pedeapsă– n.n.), acum aș fi avut sentință cu suspendare*”.

36. De exemplu, unii respondenți au considerat că **procesul nu a fost corect**, și se plâng de:

- lipsa unei relații cu ofițerii de poliție care au investigat cazul;
- relație dificilă cu procurorul, care este considerat adesea un infractor el însuși;
- tratament superficial al cauzei din partea judecătorilor, care nu au citit dosarul sau nu au cunoscut situația specifică a respondentului din cauza numărului mare de inculpați;
- lipsa de imparțialitate a judecătorilor (de exemplu deoarece au diferite relații cu procurorii);
- expertize costisitoare și irelevante;

- limitarea dreptului la apărare, deoarece judecătorii nu le-au permis să vorbească sau să interogheze martorii sau deoarece a fost imposibil să propună dovezi;
- rechizitoriu imens (adus în 5 cărucioare);
- nu există prezumția de nevinovăție;
- proceduri prea lungi sau prea opresive (i.e. audieri din două în două zile);
- nu sunt luate în considerare circumstanțele atenuante (cazier curat, studii, boală etc.);
- implicarea mass media în cazurile lor (i.e. un respondent a spus că mass media a anunțat închiderea lui cu mai mult de o oră înainte de a avea loc),
- prima audiere a avut loc fără avocat (într-un caz) etc.

37. Unii dintre ei au spus că au inițiat sau că se gândeau să inițieze proceduri la CEDO.

38. Pentru alți respondenți, chiar cei care se considerau nevinovați, interacțiunea cu procurorii și judecătorii a fost considerată **decentă și corectă**, și că *“ei doar și-au făcut meseria”*.

39. Cu privire la **avocați**, mulți respondenți au avut mai mulți apărători pe durata procesului, fie plătiți de stat fie de ei. Pentru unii dintre ei, *“avocatul a făcut tot ce a putut”* și apărarea a fost adecvată, la onorarii normale (unii au evaluat onorariile normale la 10-20.000 euro), în timp ce pentru alții, avocații nu voiau decât foarte mulți bani (unii respondenți au fost nevoiți să contracteze credite pentru a plăti avocatul). În orice caz *“nimeni nu știe cazul mai bine ca tine”*, așa că *“de fapt, îți faci singur apărarea”*. Majoritatea avocaților le-au spus clienților că, chiar dacă ar fi condamnați, nu ar merge la închisoare pentru asemenea fapte, însă *„când te-au luat la ochi, or să te execute”* (în sensul de a fi condamnat).

40. Pentru unii, pedeapsa are un **efect preventiv**, în sensul că în viitor vor fi mai atenți la ceea ce spun și fac. Pentru unii, durata pedepsei este normală, însă nu și condițiile din închisori (aspect indicat de mai mulți respondenți). Pentru alții, pedeapsa este atât de nedreaptă încât nu pot găsi nici un fel de consecințe pozitive.

3.9 Consecințe personale și profesionale

În cele din urmă, respondenții au fost întrebați cum percep consecințele acțiunilor lor, atât în viața profesională cât și în cea personală.

41. Cu privire la **viața lor profesională**, pentru majoritatea, consecința majoră a fost pierderea locului de muncă sau a clienților. Pentru unii respondenți, „*viața profesională s-a terminat*”, în timp ce alții o pot lua de la capăt în orice moment, deoarece „*nu m-am născut cu această profesie*”. Foarte puține persoane condamnate au exprimat consecința negativă asupra planurilor de pensie; mulți dintre ei continuă să primească pensii.
42. Consecințele asupra **vieții personale** au fost mult mai puțin evidente. După cum s-a menționat mai sus, multe persoane condamnate au continuat să beneficieze de sprijinul familiei (doi dintre ei s-au căsătorit pe când se aflau în închisoare), deși, în general, nu se spune copiilor minori despre condamnare. Bineînțeles, mulți și-au exprimat regretul că sunt departe de familie și au considerat că detenția le afectează familia.
43. Câțiva respondenți au spus că relațiile lor s-au încheiat după condamnare, fie prin divorț fie prin separare. Totuși, în opinia unui respondent, „*70% dintre persoanele deținute divorțează deoarece vizitele intime sunt prea rare*”.
44. Alte consecințe au fost efectele negative asupra imaginii publice, trauma personală și pierderea încrederii.
45. Unii respondenți au încă de acoperit daune sau costuri judiciare și au de plătit credite anterioare, pentru care familiile fac un efort imens. Ca o concluzie generală, persoanele deținute au spus că ar fi fost mai bine pentru toată lumea dacă ar fi avut sentința cu suspendare, deoarece ar fi putut lucra pentru a plăti daunele și pentru a-și ajuta familiile.

4 Concluzie și discuție

4.1 Concluzii

Pentru promovarea implementării și eficienței Strategiei Naționale Anticorupție, scopul prezentului studiu a fost obținerea mai multor informații privind posibilele cauze și consecințe ale corupției în România, deoarece cunoașterea cauzelor este o condiție necesară pentru o luptă eficientă împotriva corupției. Prin urmare, un chestionar a fost administrat persoanelor condamnate pentru o infracțiune de corupție pentru a dezvălui ce factori individuali și situaționali au legătură cu corupția. În plus, a fost desfășurat un interviu pentru a înțelege mai bine de ce oamenii au comis acte de corupție și consecințele condamnării lor asupra vieții lor personale și profesionale și asupra comportamentului viitor.

Rezultatele studiului aferent chestionarului, la care au participat 315 persoane condamnate, arată că majoritatea factorilor propuși ca influențând comportamentul corupt au avut într-adevăr legătură cu intenția persoanelor de a se angaja în acte de corupție, totuși, cei mai importanți factori explicativi au fost normele personale privitoare la corupție și beneficiile așteptate în urma angajării în acte de corupție. Dintre aceste beneficii, cele mai importante au fost satisfacția și gratificarea personală, și posibilitatea de a oferi o viață mai bună familiilor lor – iar nu câștigul financiar, după cum se presupune adesea. În cadrul studiului, au fost adresate de asemenea întrebări privind intențiile persoanelor respective de a se angaja în alte forme de comportament ne-etic. Analizele arată că factorii care par să stea la baza corupției pot fi comparabili cu factorii care stau la baza lipsei de integritate în general.

Deși ceilalți factori propuși care au avut legătură cu corupția nu au explicat comportamentul corupt la fel de bine precum normele personale și așteptările de beneficii, aceștia pot avea totuși un efect indirect. De exemplu, deși nemulțumirea salarială nu a influențat direct intenția de corupție, aceasta a avut legătură cu normele personale, ceea ce înseamnă că este posibil ca nemulțumirea salarială să influențeze norme personale privind corupția, care, la rândul lor, influențează comiterea de fapte de corupție (i.e., persoanele care sunt nemulțumite de salariile lor se simt mai puțin vinovate când comit acte de corupție). Am constatat de asemenea că persoanele care vedeau mai multe oportunități de a comite fapte de corupție simțeau o obligație morală mai mică de a se abține de la fapte de corupție.

Era de așteptat ca încrederea în guvern și instituțiile publice să fie extrem de relevantă în România, în timp ce niveluri scăzute ale încrederii în sistem care sunt întâlnite în țările post-comuniste pot servi de asemenea ca justificare pentru „a fura de la stat”. Totuși, încrederea nu pare să aibă legătură directă cu intenția de corupție, și nici cu cei mai importanți factori explicativi pentru corupție, însă rezultatele arată că aceasta poate avea efect asupra câtorva alte motive posibile pentru corupție, cum ar fi posibilitatea estimată de a fi prins pentru acte de corupție și severitatea sancțiunilor.

În mod interesant, cele mai importante constatări ale studiului aferent chestionarului sunt destul de similare rezultatelor unui studiu similar, cu un chestionar administrat unui eșantion de respondenți din Olanda care nu au fost condamnați pentru corupție (Gorsira et al. 2014). Țările de Jos au un nivel perceput al corupției mult mai mic. Acest lucru pune în perspectivă explicația culturală pentru corupție în România.

În continuare, rezultatele studiului aferent interviului sunt în același sens cu rezultatele studiului aferent chestionarului și oferă o înțelegere mai profundă a motivațiilor pentru corupție. Majoritatea respondenților nu neagă faptele sau actele pentru care au fost condamnați, însă neagă că ar fi făcut ceva greșit. Conform propriilor norme personale, acțiunile lor nu constituie corupție. Majoritatea respondenților neagă că ar fi căutat beneficii când au comis actele de corupție. În măsura în care admit corupția motivată de beneficii, aceștia confirmă concluzia studiului aferent chestionarului că au fost făcute pentru familiile lor sau pentru celelalte persoane relevante.

Interviurile arată clar tehnici de raționalizare pe care persoanele condamnate le folosesc pentru neutralizarea caracterului dăunător și culpabil al corupției. Niveluri înalte în percepția corupției și explicații culturale ale acestei percepții (sistemele o evocă, toată lumea face acest lucru, este de așteptat) par să servească drept profeții care se îndeplinesc singure: oferă o raționalizare facilă pentru comportamentul corupt.

În continuare, interviurile au arătat că lipsesc în special oportunitățile de a se abține de la acte de corupție și de a respecta standardele de integritate. În timp ce România răspunde în principal la corupție în mod represiv, prin intermediul unui răspuns puternic al justiției penale, interviurile lasă impresia că multe dintre aceste cazuri ar fi putut fi evitate dacă ar fi fost implementate standarde de

integritate, coduri clare de conduită și sisteme de gestionare a conformității în cadrul contextului organizațional în care acești respondenți s-au angajat în infracțiuni de corupție.

4.2 Discuție

Valoarea adăugată a acestui proiect de cercetare la studiile existente privind corupția constă în faptul că este unul dintre primele care se concentrează pe persoanele condamnate (spre deosebire de studiile generale de percepție sau studiile vinietă). În continuare, majoritatea studiilor privind corupția măsoară variabilele la nivel macro. Acesta este unul dintre puținele studii care măsoară variabilele la nivel micro. Cu toate acestea, acest prim studiu de explorare are limitări metodologice, care conduc la concluzii modeste și limitează generalizarea constatărilor. O primă limitare constă în absența capacității de cercetare și limitarea resurselor. Un studiu precum acesta are nevoie de cercetători experimentați și cu normă întreagă. Din cauza bugetului limitat, nu a fost posibilă afilierea unor asemenea cercetători. Prin urmare, multe persoane au fost implicate în proiect, fiecare îndeplinind sarcini limitate. În special în România, experiența cercetării criminologice empirice este absentă în prezent. Având în vedere această lipsă de experiență, prezentul proiect a făcut un salt enorm în expertiză (în sens relativ): în cadrul Secretariatului SNA, s-a produs cunoașterea pentru prima dată și prima experiență cu folosirea software-ului SPSS pentru analiză statistică. La Facultatea de Drept s-a dezvoltat experiența cu metodologia de cercetare calitativă și tehnicile și analiza de interviu. Prin urmare, este recomandabil ca această experiență să nu fie lăsată să se piardă și să se construiască plecând de la aceasta prin efectuarea unor studii viitoare privind corupția în România. De asemenea, din cauza resurselor limitate, numai un eșantion din întreaga populație de persoane condamnate pentru corupție a făcut obiectul studiului. Fiabilitatea rezultatelor va fi mai mare când va fi inclus în studiu un eșantion mai mare. În al doilea rând, nu toți factorii care ar fi putut fi relevanți au fost măsurați. Un chestionar îmbunătățit ar trebui, de exemplu, să măsoare nu numai percepțiile *convingerilor* celorlalte persoane importante cu privire la corupție, ci și ceea ce *fac efectiv* aceste alte persoane importante – o distincție teoretică importantă. În plus, deoarece un grup de control lipsește în prezent, nu este posibil să se stabilească modul în care persoanele care se angajează în acte de corupție sunt diferite de cei care nu fac acest lucru. Când se obțin informații privind acești factori, este mai clar ce factori pot fi cei mai importanți factori motivatori pentru corupție. În final, pentru o mai bună înțelegere a măsurii în care manifestările specifice ale corupției și cauzele care stau la baza acestora sunt specifice României, trebuie făcute studii comparative internaționale și validări în alte țări.

În timp ce acesta este un prim studiu de probă care are limitările sale, rezultatele oferă indicații pentru implicațiile la nivel de politică penală. În primul rând, factorii care au legătură cu și explică intenția de corupție sunt foarte similari cu constatările aferente intenției de neintegritate. Acest lucru indică faptul că corupția nu este în întregime diferită de comportamentul ne-etic la locul de muncă – ceea ce sugerează că strategiile dezvoltate pentru limitarea corupției pot fi eficiente și în limitarea altor forme de comportamente incorecte. În al doilea rând, rezultatele interviurilor arată că intervenția justiției penale are un impact considerabil asupra vieților personale și profesionale ale persoanelor condamnate. Experiențele respondenților par să servească drept factor inhibitor al angajării în infracțiuni viitoare. Totuși, comunicarea acestor consecințe ar putea servi și ca factor inhibitor pentru colegii care operează în medii similare care oferă înclinația către corupție. În al treilea rând, multe dintre cazuri arată că instrumentele preventive au lipsit în mediile în care acești respondenți au operat. În timp ce nu este posibil ca mesajul normativ al cazurilor foarte vizibile și mediatizate să fi scăpat atenției oricărui român, efecte suplimentare ale politicii anticorupție pot fi realizate prin implementarea și comunicarea de strategii care nu au drept scop doar *lupta împotriva corupției*, ci și *consolidarea integrității*. Sancționarea nu are numai scopul de a descuraja comportamentele nedorite, ci și de a confirma normele prescriptive. Dar, pentru acest lucru, normele trebuie să fie clare. Interviurile arată că respondenții realizează caracterul infracțional al corupției, însă nu par să știe cum să acționeze conform standardelor de integritate. Integritatea trebuie să fie o valoare esențială a administrației publice și sistemului judiciar. Prin urmare, politicile de integritate trebuie să fie prezente în administrația publică și în sistemul judiciar atât la nivel național cât și local, concentrându-se pe încurajarea integrității precum și pe prevenirea corupției. Această elaborare a politicii trebuie să stabilească standarde de integritate clare, care trebuie dezvoltate activ la toate nivelurile de guvernare și în societatea civilă, crescând gradul de cunoaștere pentru funcționari, comunitatea de afaceri și publicul larg. În plus, elaborarea politicilor trebuie să consolideze implementarea de instrumente preventive, cum ar fi audituri de integritate și sisteme de gestionare a conformității. O asemenea abordare preventivă ar putea consolida mesajele morale care au fost deja transmise prin intermediul răspunsului puternic al justiției penale din România dat în problema corupției.

5 Bibliografie

Andvig, J. C. & Fjeldstad, O. (2001) *Corruption: A Review of Contemporary Research*, Bergen.

Ashfort, B.E. & V. Anand (2003) The Normalization of Corruption in Organizations, *Research in Organizational Behavior*, 25, 1-25.

Dong, B., Dulleck, U. & Torgler, B. (2012). Conditional corruption. *Journal of Economic Psychology*, 33, 609-627.

Coleman, James W. 1987. "Toward an Integrated Theory of White-Collar Crime." *American Journal of Sociology* 93: 406–39.

Gorsira, M., A.J.M. Denkers en W. Huisman (2014), *De Psychologie Van Corruptieverklaringen in de publieke en de private sector*, Reeks Criminologie 8, Amsterdam: Vrije Universiteit.

Gorsira, M., A. Denkers, W. Huisman (în curs de apariție) *Motives of corrupt-transactions between business employees and public officials*.

Huisman, W. & G. VandeWalle (2010) The Criminology of Corruption, in: De Graaf, G., P. von Maravic and P. Wagenaar, *The Good Cause: Theoretical Perspectives on Corruption*, Leverkusen: Barbara Budrich Publishing, 132-169.

Mousavi, P. & Pourkiani, M. (2013) Administrative corruption: Ways of tackling the problem, *European Online Journal of Natural and Social Sciences*, 2 (3), 178-187.

Nicolea. R., S. Trandafir, S. Draghici, R. Pirlan (2013) *Corruption, Confiscation and Asset Recovery policy in România - the assessment of an ongoing process*, Bucharest: Centrul de Resurse Juridice.

Roman, A. (2014) The multi-shade paradox of public corruption: the Moldovan case of dirty hands and collective action, *Crime, Law and Social change* 62, 65-80.

Schwartz, S., H (1992). Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in experimental social psychology*, 25, 1-65.

Steg, L., Perlaviciute, G., Van der Werff, E., & Lurvink, J. (2014). The significance of hedonic values for environmentally-relevant attitudes, preferences and actions. *Environment and Behavior*, 46 (2), 163-192.

Tavits, M. (2010) Why do people engage in corruption? The Case of Estonia, *Social Forces*, 88 (3), 1257-1280.

Studiu criminologic privind experiențele directe ale persoanelor condamnate pentru infracțiuni de corupție¹⁸

Analiza fenomenului corupției prin instrumente de cercetare științifică reprezintă o activitate care completează în mod necesar orice politică anticorupție națională și ajută la construirea unei înțelegeri mai bune a conceptului larg al integrității în exercitarea unei funcții publice. Constatările Eurobarometrului, precum și ale altor câteva cercetări naționale, se bazează predominant pe percepții generale și mai puțin pe experiențe concrete. În acest scop derulăm un studiu privind corupția. Scopul acestui studiu este de a înțelege mai bine cauzele corupției, precum și consecințele de ordin personal și profesional ale condamnărilor pentru fapte de corupție. În consecință, acest studiu se adresează persoanelor care au avut experiențe nemijlocite cu sistemul legal românesc în materia combaterii corupției.

Vă rugăm să aveți în vedere că, deși ați fost selectat deoarece ați fost acuzat de săvârșirea unei fapte de corupție, întrebările se referă la gândurile și opiniile dumneavoastră cu privire la acest subiect.

Dacă sunteți de acord să completați și să ne transmiteți acest chestionar, vă dați consimțământul ca echipa de cercetare să folosească răspunsurile dumneavoastră ca parte a datelor de studiu. Rezultatele cercetării vor servi doar scopuri științifice. Nu ne interesează identitatea celui care completează chestionarul, așa încât vă rugăm să nu vă scrieți numele în niciun mod în cuprinsul chestionarului. În acest fel vă protejăm anonimitatea. Rezultatele acestui studiu vor fi analizate și apoi folosite într-un format impersonal. Întrucât anonimitatea vă este asigurată, vă rugăm să răspundeți sincer la întrebările conținute în acest chestionar. Nu există răspunsuri “corecte” sau “greșite”.

Completarea acestui chestionar ar trebui să dureze 20-25 minute. Completarea și predarea chestionarului reprezintă consimțământul dumneavoastră implicit ca cercetătorii să utilizeze datele.

Dorim să vă mulțumim pentru participarea la completarea acestui chestionar.

Echipa de cercetare:

Ministerul Justiției din România, ca agenție de implementare;
Facultatea de Drept a Universității din București;
Școala de criminologie VU, Universitatea din Amsterdam VU

În parteneriat cu:

Direcția Națională Anticorupție
Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție

Cu sprijinul:

Administrației Naționale a Penitenciarelor;
Direcției Naționale de Probațiune

---

¹⁸ Această activitate se desfășoară în cadrul proiectului “Măsuri suplimentare în vederea realizării obiectivelor de referință din cadrul Mecanismului de Cooperare și Verificare”, co-finanțat de către Ministerul Justiției din România și Ministerul Afacerilor Externe al Regatului Țărilor de Jos.

PARTEA I. țiunea 1.

Scala de evaluare este următoarea:

0 înseamnă că valoarea nu are *nicio importanță*; nu are relevanță ca un principiu care să vă ghideze în viață

3 înseamnă că valoarea este *importantă*

6 înseamnă că valoarea este *foarte importantă*

-1 înseamnă că valoarea este *opusă* principiilor care vă ghidează

7 înseamnă că valoarea are o *importanță supremă* ca principiu care vă ghidează în viață; în mod normal nu există mai mult de două astfel de valori

Scorul poate varia între -1 și 7. Cu cât este mai mare numărul (0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7), cu atât este valoarea mai importantă drept un principiu care să ghideze viața

DUMNEAVOASTRĂ. Încercați să diferențiați cât mai mult între valori prin folosirea tuturor numerelor. Este posibil ca unele întrebări să nu fie aplicabile în cazul dumneavoastră; chestionarul prevede expres astfel de situații.

Cât de importante sunt următoarele valori în viața dumneavoastră?

Vă rugăm să alegeți câte un răspuns pentru fiecare valoare:

	Opus valorilor mele	Neimportant	Important					Foarte important	De importanță supremă
1. EGALITATE: oportunități egale pentru toți	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
2. PUTERE SOCIALĂ: control asupra altora, dominare	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
3. PLĂCERE: distracție, satisfacerea dorințelor	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
4. PACE ÎN LUME: fără războaie sau conflicte	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
5. AVERE: bunuri, bani	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
6. AUTORITATE: dreptul de a conduce sau a comanda	-1	0	1	2	3	4	5	6	7

7. JUSTIȚIE SOCIALĂ: corectarea nedreptății, grijă pentru cel slab	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
8. PLĂCEREA DE A TRĂI: a te bucura de mâncare, sex, distracții, etc.	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
9. INFLUENT: a produce un impact asupra oamenilor și evenimentelor	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
10. SERVIABIL: a munci pentru binele altora	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
11. RĂSFĂȚ: a face lucruri plăcute pentru sine	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
12. AMBIȚIOS: muncitor, cu aspirații	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
13. NOUȚATE: experiențe noi, provocări constante	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
14. MODĂ: a te îmbrăca potrivit ultimelor tendințe	-1	0	1	2	3	4	5	6	7
15. PRIETENI: relații apropiate, încredere	-1	0	1	2	3	4	5	6	7

Secțiunea 2.

Următoarele întrebări se referă la opiniile dumneavoastră referitoare la regulile și procedurile ultimului loc de muncă

Cât de mult sunteți de acord cu următoarele afirmații?

Vă rugăm să alegeți câte un răspuns pentru fiecare afirmație, prin încercuirea cifrei corespunzătoare opțiunii dumneavoastră, de la 1 (deloc de acord) la 7 (complet de acord):

1. Legile sunt făcute pentru a fi respectate.	1	2	3	4	5	6	7	
2. Este în regulă să faci orice vrei atât timp cât nu faci rău nimănui.	1	2	3	4	5	6	7	
3. Pentru a face bani nu există căi corecte sau greșite, ci doar căi grele sau ușoare.	1	2	3	4	5	6	7	
4. Cred că interesul meu personal poate juca un rol în deciziile profesionale pe care le iau.	1	2	3	4	5	6	7	☐ nu este cazul
5. Înainte de condamnare mă simțeam obligat moral să refuz toate cadourile pe care mi le ofereau cei din afara organizației în care lucram.	1	2	3	4	5	6	7	☐ nu este cazul

6. Înainte de condamnare, m-aș fi simțit vinovat dacă aș fi acordat cuiva din afara organizației în care lucram tratament preferențial în schimbul unor bani, bunuri sau servicii. ☐	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
7. Înainte de condamnare, consideram că nu este dăunător să am în vedere interesul personal când luam decizii la locul de muncă. ☐	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
8. Corupția are consecințe negative pentru societate.	1 2 3 4 5 6 7
9. Cred că este exagerat să avem reguli cu privire la acceptarea sau oferirea de cadouri funcționarilor publici.	1 2 3 4 5 6 7
10. Înainte de condamnare, mă simțeam răspunzător să iau decizii oneste la locul de muncă, chiar dacă efectele erau în dezavantajul meu. ☐	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
11. Înainte de condamnare, mă simțeam personal răspunzător să asigur respectarea de către colegii mei a regulilor privind acceptarea cadourilor.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
12. Înainte de condamnare, consideram că și eu eram responsabil pentru păstrarea integrității la locul de muncă. ☐	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
13. Cred că nu este nicio problemă să accepți ce ți se oferă întrucât toată lumea o face într-o anumită măsură.	1 2 3 4 5 6 7
14. Cred că este normal să accepți ce ți se oferă când nu ai destui bani pentru familia ta.	1 2 3 4 5 6 7

Secțiunea 3.

Următoarele întrebări se referă la opiniile dumneavoastră referitoare la ce credeau colegii de la ultimul loc de muncă despre regulile și procedurile interne.

Cât de mult sunteți de acord cu următoarele afirmații?

Vă rugăm să alegeți câte un răspuns pentru fiecare afirmație, prin încercuirea cifrei corespunzătoare opțiunii dumneavoastră, de la 1 (deloc de acord) la 7 (complet de acord):

1. Înainte de condamnare, colegii mei se simțeau obligați moral să refuze toate cadourile pe care le ofereau persoane din afara organizației în care lucrau. ☐	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
2. Înainte de condamnare, colegii mei s-ar fi simțit vinovați dacă ar fi oferit tratament preferențial cuiva din afara organizației în schimbul a bani, bunuri sau servicii.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
3. Înainte de condamnare, colegii mei nu considerau dăunător să aibă în vedere interesul propriu în luarea deciziilor la locul de muncă.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
4. Înainte de condamnare, colegii mei considerau că există consecințe negative pentru societate din cauza corupției.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
5. Înainte de condamnare, colegii mei considerau exagerat să existe reguli privind acceptarea sau oferirea de cadouri funcționarilor publici.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul

6. Înainte de condamnare, colegii mei se simțeau răspunzători să ia decizii oneste la locul de muncă, chiar dacă consecințele erau în dezavantajul lor.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
7. Înainte de condamnare, colegii mei se simțeau personal răspunzători de respectarea de către ceilalți colegi a regulilor privind acceptarea cadourilor.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
8. Înainte de condamnare, colegii mei considerau că și ei erau responsabili pentru păstrarea integrității la locul de muncă.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
9. Înainte de condamnare, colegii mei considerau că nu este nicio problemă să accepți ce ți se oferă întrucât toată lumea o face într-o anumită măsură.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
10. Înainte de condamnare, colegii mei considerau că este normal să accepți ce ți se oferă când nu ai destui bani pentru familia ta.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul

Secțiunea 4.

Vă rugăm să alegeți câte un răspuns pentru fiecare afirmație, prin încercuirea cifrei corespunzătoare opțiunii dumneavoastră, de la 1 (deloc) la 7 (într-o mare măsură):

În viitor îmi pot imagina o situație în care ...	
1. să permit ca interesul propriu să îmi influențeze deciziile profesionale.	1 2 3 4 5 6 7
2. să solicit bani, bunuri sau servicii de la o persoană din afara organizației în care lucrez în schimbul unui tratament preferențial.	1 2 3 4 5 6 7
3. să accept bani, bunuri sau servicii de la o persoană din afara organizației în care lucrez în schimbul unui tratament preferențial.	1 2 3 4 5 6 7
4. să aștept bani, bunuri sau servicii de la o persoană din afara organizației în care lucrez în schimbul unui tratament preferențial.	1 2 3 4 5 6 7

Secțiunea 5.

Vă rugăm să alegeți câte un răspuns pentru fiecare afirmație, prin încercuirea cifrei corespunzătoare opțiunii dumneavoastră, de la 1 (deloc) la 7 (într-o mare măsură):

În viitor îmi pot imagina o situație la locul de muncă în care ...	
1. să trec peste principiile mele morale în căutarea profitului.	1 2 3 4 5 6 7
2. să adopt o poziție flexibilă față de regulile de integritate în scopul obținerii unui beneficiu financiar.	1 2 3 4 5 6 7
3. să spun o mică minciună pentru un câștig personal.	1 2 3 4 5 6 7
4. să folosesc necorespunzător o informație confidențială.	1 2 3 4 5 6 7
5. să decontez cheltuieli nereale.	1 2 3 4 5 6 7
6. să îmi periclitez cariera deoarece am ținut la principiile mele.	1 2 3 4 5 6 7
7. să ratez un avantaj personal deoarece am decis să denunț un comportament lipsit de integritate.	1 2 3 4 5 6 7

8. să îmi supăr familia, prietenii sau cunoștințele din cauza refuzului de a le oferi avantaje necuvenite.	1 2 3 4 5 6 7
9. să îmi pierd prietenii sau oportunitățile de afaceri deoarece mi-am respectat principiile morale.	1 2 3 4 5 6 7
10. să îmi ratez obiectivele deoarece refuz să îmi torn colegii.	1 2 3 4 5 6 7

Secțiunea 6.

Vă rugăm să alegeți câte un răspuns pentru fiecare afirmație, prin încercuirea cifrei corespunzătoare opțiunii dumneavoastră, de la 1 (niciodată) la 7 (deseori):

La locul de muncă mi s-a întâmplat să ...	
1. învinovățesc pe altcineva pentru greșeala mea. ☐	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
2. iau ceva (chiar și un creion sau o agrafă) ce nu îmi aparține. ☐	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
3. beneficiez de pe urma altcuiva.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
4. iau mai mult decât mi se cuvenea.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
5. nu îmi respect o promisiune. ☐	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
6. spun ceva neadevărat sau nepoliticos despre cineva. ☐	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
7. încalc o regulă.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul

Secțiunea 7.

Cât de mult sunteți de acord cu următoarele afirmații?

Vă rugăm să alegeți câte un răspuns pentru fiecare afirmație, prin încercuirea cifrei corespunzătoare opțiunii dumneavoastră, de la 1 (deloc de acord) la 7 (complet de acord):

1. Salariul meu anterior faptei care a atras condamnarea era suficient pentru un trai decent. ☐	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
2. Salariul meu anterior faptei care a atras condamnarea era rezonabil.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
3. Anterior faptei care a atras condamnarea, slujba mea era sigură și stabilă.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul

4. Anterior faptei care a atras condamnarea, aveam impresia potrivit căreia colegii mei care munceau la fel de mult ca și mine câștigau mai mulți bani decât mine.	1 2 3 4 5 6 7
5. Anterior faptei care a atras condamnarea, credeam că prietenii mei care munceau la fel de mult ca și mine câștigau mai mulți bani decât mine.	1 2 3 4 5 6 7
6. Anterior faptei care a atras condamnarea, îmi puteam permite să cumpăr din ceea ce câștigam toate bunurile pe care vroiam să le cumpăr.	1 2 3 4 5 6 7
7. Anterior faptei care a atras condamnarea, familia mea era mulțumită de banii pe care îi aveam.	1 2 3 4 5 6 7

Secțiunea 8.

Cât de mult sunteți de acord cu următoarele afirmații?

Vă rugăm să alegeți câte un răspuns pentru fiecare afirmație, prin încercuirea cifrei corespunzătoare opțiunii dumneavoastră, de la 1 (deloc de acord) la 7 (complet de acord):

1. Funcționarii publici din țara mea întotdeauna respectă legea.	1 2 3 4 5 6 7
2. Consider că valorile funcționarilor publici sunt foarte similare cu ale mele.	1 2 3 4 5 6 7
3. Trebuie să faci ce spune legea chiar dacă nu ești de acord.	1 2 3 4 5 6 7
4. Legea trebuie respectată indiferent cât de mult interferează cu interesele sau ambițiile personale.	1 2 3 4 5 6 7
5. Funcționarii publici din țara mea sunt demni de încredere.	1 2 3 4 5 6 7
6. Sunt mândru de instituțiile publice din țara mea.	1 2 3 4 5 6 7
7. Drepturile fundamentale ale oamenilor sunt protejate la mine în țară.	1 2 3 4 5 6 7
8. Se poate avea încredere că instituțiile publice din țara mea iau deciziile potrivite pentru comunitate.	1 2 3 4 5 6 7
9. Am încredere în instituțiile publice din țara mea.	1 2 3 4 5 6 7
10. Funcționarii publici din țara mea sunt de obicei onești.	1 2 3 4 5 6 7
11. Funcționarii publici din alte țări UE sunt mai onești decât cei din țara mea.	1 2 3 4 5 6 7

Secțiunea 9.

Cât de mult sunteți de acord cu următoarele afirmații?

Vă rugăm să alegeți câte un răspuns pentru fiecare afirmație, prin încercuirea cifrei corespunzătoare opțiunii dumneavoastră, de la 1 (deloc de acord) la 7 (complet de acord):

1. Regulile cu privire la mită sunt ușor de ocolit în țara mea.	1 2 3 4 5 6 7
<i>opțiuni de răspuns suplimentare:</i>	

a) anterior faptei care a atras condamnarea, la locul meu de muncă nu existau astfel de reguli	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
b) cred că existau astfel de reguli, dar nu știu în ce constau	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
2. Anterior faptei care a atras condamnarea, la locul meu de muncă erau multe ocazii în care puteam fi mituit. ☐	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
3. În timp ce îmi defășuram activitățile anterior faptei care a atras condamnarea, au existat multe ocazii în care puteam mitui funcționari publici.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
4. Dacă aș fi vrut, aș fi putut lua decizii la locul de muncă din motive incorecte.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
5. Dacă aș fi vrut, aș fi putut determina funcționari publici să își întemeieze deciziile pe baze incorecte.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
6. Procedurile de la locul de muncă, anterior faptei care a atras condamnarea, făceau dificilă acordarea de tratament preferențial cuiva din afara organizației.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
7. În țara mea, regulile de la locul de muncă fac dificilă posibilitatea ca cineva din afara organizației să beneficieze de tratament preferențial.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
8. Îmi era dificil să respect regulile privitoare la corupție la locul de muncă, anterior faptei care a atras condamnarea.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
<i>opțiuni de răspuns suplimentare:</i>	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
a) la locul meu de muncă nu existau astfel de reguli	☐ nu este cazul
b) cred că existau astfel de reguli, dar nu știu în ce constau	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
9. Îmi era clar ce reguli privind corupția trebuia să respect când aveam de-a face cu persoane din afara organizației în care lucram. ☐	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
10. La locul de muncă, anterior faptei care a atras condamnarea, era dificil să respecti regulile când aveai de-a face cu persoane cu care aveai o relație personală.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
<i>opțiuni de răspuns suplimentare:</i>	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
a) la locul meu de muncă nu existau astfel de reguli	☐ nu este cazul
b) cred că existau astfel de reguli, dar nu știu în ce constau	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
11. Regulile privitoare la corupție la locul de muncă, anterior faptei care a atras condamnarea, erau ușor de respectat.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
<i>opțiuni de răspuns suplimentare:</i>	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
a) la locul meu de muncă nu existau astfel de reguli	☐ nu este cazul
b) cred că existau astfel de reguli, dar nu știu în ce constau	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
<i>Vă rugăm să alegeți câte un răspuns pentru fiecare afirmație, prin încercuirea cifrei corespunzătoare opțiunii dumneavoastră, de la 1 (improbabil) la 7 (foarte probabil):</i>	
Să presupunem că cineva a mituit un funcționar public sau că cineva a fost mituit de către o persoană dintr-o companie privată. Cât de probabil credeți că este ca următoarele persoane sau instituții să descopere fapta?	

12. colegii apropiați	1 2 3 4 5 6 7
13. un șef	1 2 3 4 5 6 7
14. o instituție care se ocupă cu aplicarea legii (ex. poliție, parchet)	1 2 3 4 5 6 7
15. o rudă	1 2 3 4 5 6 7
16. un prieten	1 2 3 4 5 6 7
<p><i>Vă rugăm să alegeți câte un răspuns pentru fiecare afirmație, prin încercuirea cifrei corespunzătoare opțiunii dumneavoastră, de la 1 (nicio consecință) la 7 (consecințe severe):</i></p> <p>Să presupunem că s-a descoperit fapta cuiva de a mitui un funcționar public sau de a se lăsa mituit de către o persoană dintr-o companie privată. Cât de serios apreciați consecințele negative dacă fapta a fost descoperită de...</p>	
17. colegii apropiați	1 2 3 4 5 6 7
18. un șef	1 2 3 4 5 6 7
19. o instituție care se ocupă cu aplicarea legii (ex. poliție, parchet)	1 2 3 4 5 6 7
20. o rudă	1 2 3 4 5 6 7
21. un prieten	1 2 3 4 5 6 7
<p><i>Vă rugăm să alegeți răspunsul la întrebarea de mai jos, prin încercuirea cifrei corespunzătoare opțiunii dumneavoastră, de la 1 (foarte mici) la 7 (foarte mari):</i></p>	
22. Cum ați aprecia beneficiile personale ale unei persoane implicate în fapte de corupție?	1 2 3 4 5 6 7
<p><i>Vă rugăm să alegeți câte un răspuns pentru fiecare afirmație, prin încercuirea cifrei corespunzătoare opțiunii dumneavoastră, de la 1 (deloc de acord) la 7 (complet de acord):</i></p>	
Dacă cineva este mituit...	1 2 3 4 5 6 7
23. i-ar face slujba mai incitantă	1 2 3 4 5 6 7
24. ar avea un impact pozitiv asupra situației sale financiare	1 2 3 4 5 6 7
25. i-ar crește statutul	1 2 3 4 5 6 7
26. i-ar permite să ofere o viață mai bună familiei sale	1 2 3 4 5 6 7
27. ar putea ajuta alte persoane (prieteni, rude, etc.)	1 2 3 4 5 6 7
28. Acceptarea unei mite ar aduce cuiva beneficii personale.	1 2 3 4 5 6 7
29. Acceptarea unei mite ar conduce la distracții și plăcere.	1 2 3 4 5 6 7
30. Acceptarea unei mite ar îmbunătăți cariera cuiva.	1 2 3 4 5 6 7
31. Acceptarea unei mite ar crește influența cuiva.	1 2 3 4 5 6 7

PARTEA II.

1. Cât de mult sunteți de acord cu următoarele afirmații?

Vă rugăm să alegeți câte un răspuns pentru fiecare afirmație:

1. Eram mai fericit înainte de condamnare.	1 2 3 4 5 6 7
2. Aveam o slujbă mai bună înainte de condamnare.	1 2 3 4 5 6 7 ☐ nu este cazul
3. După condamnare, unii dintre cei pe care îi consideram prieteni au încetat să mai vorbească cu mine.	1 2 3 4 5 6 7
4. Lumea mă privește altfel după condamnare.	1 2 3 4 5 6 7
5. Lumea privește familia mea altfel după condamnare.	1 2 3 4 5 6 7
6. Viața mi s-a schimbat dramatic după condamnare.	1 2 3 4 5 6 7
7. Am avut toată susținerea familiei în timpul procesului.	1 2 3 4 5 6 7
8. Am toată susținerea familiei.	1 2 3 4 5 6 7
9. Cred că îmi va fi greu să găsesc un loc de muncă care să corespundă calificării mele, din cauza condamnării.	1 2 3 4 5 6 7
10. Cred că voi câștiga mai puțini bani decât alții care au o slujbă asemănătoare, din cauza condamnării.	1 2 3 4 5 6 7
11. Odată executată sentința, toate consecințele negative ale condamnării vor lua sfârșit.	1 2 3 4 5 6 7
12. Am mai puțină încredere în justiția din țara mea după condamnare.	1 2 3 4 5 6 7
13. Sunt cu mult mai sărac decât eram înainte de condamnare.	1 2 3 4 5 6 7
14. Sunt mai puțin fericit decât cei care nu au fost condamnați deloc.	1 2 3 4 5 6 7

2. Ce ați schimba în țara dumneavoastră pentru a îmbunătăți lucrurile (vă rugăm să încercuiți unul sau mai multe răspunsuri):

- a) aș îmbunătăți legislația
- b) aș face regulile mai accesibile
- c) aș educa mai mult oamenii
- d) aș îmbunătăți educația civică, educația în școli
- e) aș sancționa mai dur comportamentul ne-etic

PARTEA III.

Instrucțiuni:

Următoarele întrebări se referă la aspecte *demografice / de context*. Vă rugăm să alegeți răspunsul care vă caracterizează cel mai bine. Alegeți doar câte un răspuns pentru fiecare întrebare, dacă nu vi se indică altfel.

1. Vârsta:
  - 16-18
  - 19-21
  - 22-30
  - 31-40
  - 41-50
  - 51-60
  - peste 60

2. Sexul: femeiesc bărbătesc

3. Religia:
  - ortodox
  - catolic
  - protestant
  - musulman
  - ateu
  - alta

4. Condamnare pentru (*puteți alege mai multe răspunsuri*):
  - dare de mită
  - luare de mită
  - primire de foloase necuvenite
  - trafic de influență
  - cumpărarea de influență
  - altele

5. Recidivist: da nu

6. Ani de închisoare:
  - mai puțin de 6 luni
  - între 6 luni și 1 an
  - mai mult de 1 an, dar mai puțin de 2 ani
  - mai mult de 2 ani, dar mai puțin de 5 ani
  - peste 5 ani

7. Tipul de pedeapsă:
  - cu executare în regim privativ de libertate
  - cu suspendare

<p>8. Care era starea civilă înaintea condamnării?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ necăsătorit(ă) ☐ necăsătorit(ă), dar într-o relație stabilă ☐ căsătorit(ă) ☐ divorțat(ă) ☐ văduv(ă)	<p>9. Care este starea dumneavoastră civilă acum?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ necăsătorit(ă) ☐ necăsătorit(ă), dar într-o relație stabilă ☐ căsătorit(ă) ☐ divorțat(ă) ☐ văduv(ă)
--	---

<p>10. Nivelul de educație al părinților</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ studii gimnaziale ☐ școală profesională ☐ studii liceale ☐ studii universitare ☐ studii doctorale 	<p>11. Nivelul dumneavoastră de educație:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ studii gimnaziale ☐ școală profesională ☐ studii liceale ☐ studii universitare ☐ studii doctorale
<p>12. Care era situația dumneavoastră financiară anterior condamnării?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ venituri din salariu ☐ venituri din profesii liberale ☐ venituri din bursă ☐ venituri de la părinți / rude ☐ o combinație a celor de mai sus ☐ niciuna dintre cele de mai sus 	<p>13. Care este situația dumneavoastră financiară acum?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ venituri din salariu ☐ venituri din profesii liberale ☐ venituri din bursă ☐ venituri de la părinți / rude ☐ o combinație a celor de mai sus ☐ niciuna dintre cele de mai sus
<p>14. Unde lucrați anterior faptei care a atras condamnarea?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ administrație centrală ☐ administrație locală ☐ sectorul privat ☐ liber profesionist ☐ profesie liberală ☐ student ☐ șomer 	<p>15. Unde lucrați acum?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ administrație centrală ☐ administrație locală ☐ sectorul privat ☐ liber profesionist ☐ profesie liberală ☐ student ☐ șomer
<p>16. Care este statutul social al familiei dumneavoastră?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ cu mult peste medie ☐ peste medie ☐ mediu ☐ sub medie ☐ cu mult sub medie 	

17. Numărul de copii:

- niciunul
- 1
- 2
- 3
- mai mult de 3

VĂ MULȚUMIM PENTRU COOPERARE!

GHID DE INTERVIU

1. Introducere

Mulțumim pentru disponibilitatea arătată

- √ La începutul proiectului ați semnat *Formularul de consimțământ privind derularea acestui interviu.*
- √ Vă mulțumim pentru faptul că ați fost de acord să participați voluntar nu numai la partea inițială – cea a administrării chestionarului general - dar și cea derulată astăzi, a interviului.

Procesul de selecție

- √ Din peste 200 de acorduri exprimate am programat **51** de interviuri cu persoane aflate în penitenciare. De asemenea, vom derula interviuri similare cu persoane aflate în sistemul de probațiune.
- √ Criteriile folosite au fost unele științifice care țin în special de asigurarea unui eșantion reprezentativ. Astfel am avut în vedere criterii precum vârsta, educația, pedeapsa, fapta săvârșită, starea civilă, situația familială etc.

Scopul cercetării

Explicați scopul general al cercetării.

- √ *Scopul acestui studiu este de a înțelege mai bine corupția : care sunt motivațiile oamenilor atunci când se angajează în activități de corupție, în care situații se întâmplă mai des și ce înseamnă pentru o persoană să fie condamnată pentru corupție. De aceea discutăm cu persoane care au experiențe personale cu corupția, pentru a auzi partea lor din poveste.*

Dacă interlocutorul vrea să știe mai mult despre motivul acestui studiu, puteți explica:

- √ *Scopul acestui studiu este de a înțelege mai bine realitatea socială a corupției. In Uniunea Europeană, România este percepută ca având un nivel mare de corupție, astfel încât reducerea corupției e o prioritate a Guvernului român, ca și a Uniunii. Studiul este sprijinit de Guvernul olandez. Studiile anterioare sunt bazate pe percepția generală a populației cu privire la corupție și mai puțin pe experiențele personale. De aceea acest studiu abordează persoanele care, așa cum rezultă din evidențele sistemului judiciar, au experiențe personale cu corupția.*

Scopul interviului

- √ *Scopul interviului este să primim o imagine din interior cu privire la situația care a condus la condamnarea pentru corupție, să înțelegem cauzele sau motivele care au condus la această situație și să înțelegem consecințele unei asemenea condamnări. Așa încât am dori foarte mult să vă ascultăm experiența.*
- √ *Garantăm că răspunsurile vor rămâne anonime. Doar concluziile generale ale interviurilor vor fi publicate și acestea nu vor face referire la persoanele care au răspuns. Studiul are un scop științific și răspunsurile date de dumneavoastră sau transcrierile nu vor fi folosite pentru alt scop, cum ar fi procedurile judiciare .*

Urmează să explicăm rolul celor două persoane care vor conduce interviul: *unul dintre noi va pune majoritatea întrebărilor, iar celălalt va lua notițe pentru a face o transcriere.*

2. Trecutul interlocutorului

Ne puteți spune câte ceva despre viața dumneavoastră înainte de condamnare: jobul (anterior), carieră, educație, cât timp ați fost închis, viața personală (dacă sunteți căsătorit, dacă aveți copii, despre părinții dumneavoastră, frați/surori)?

3. Cazul

Ne puteți spune, vă rugăm, pentru ce sunteți condamnat? Doar pentru corupție sau și alte fapte? Este prima condamnare? Dacă nu, pentru ce alte infracțiuni ați mai fost condamnat? În ultimul proces, pentru ce ați fost condamnat? Care au fost împrejurările și incidentele care au condus la condamnare?

Ați fost condamnat în procedura obișnuită sau în cea simplificată, ca urmare a recunoașterii de vinovăție beneficiind de reducerea limitelor de pedeapsă?

Încercați să determinați interlocutorul să explice cazul ca și cum ar fi o poveste/film pe care a auzit-o/pe care l-a văzut: care a fost situația, cine a fost implicat, de unde se cunoșteau, cine a avut inițiativa, care a fost rolul lor, unde s-au întâlnit, care a fost schimbul, ce s-a întâmplat, a fost o singură "tranzacție" sau una repetată? Cum s-au descoperit faptele? Cum a fost tratat de angajator și de persoanele din exterior? Etc.

4. Motivații

De ce ați comis actele pentru care ați fost condamnat?

Puteți adresa această întrebare când interlocutorul nu neagă în totalitate faptele speței. Puteți însă întreba acest lucru când recunoaște o parte sau toate faptele, dar nu le percepe ca fiind corupție.

Motivația poate fi legată de: dificultăți financiare, tentații, sentimentul că merită beneficiile, necesitatea atingerii anumitor scopuri, frustrare, statut, putere.

5. Evaluarea morală și raționalizarea

Privind înapoi la acțiunile dumneavoastră, cum le-ați descrie? Ați spune că ați făcut ceva greșit? Ați spune acum că a fost un act de corupție?

Dacă interlocutorul nu vede acțiunile sale ca fiind greșite sau drept corupție, întrebați de ce nu.

Dacă da, își justifică în vreun fel acțiunile sale, neutralizând gravitatea sau pericolul lor social? (e.g. "Toată lumea face asta", nimeni nu este vătămat, apelarea la interese mai mari, condamnarea administrației sau a altora).

6. Normele sociale

Când comparați acțiunile pentru care ați fost condamnat cu acțiunile altor persoane, considerați că acțiunile dumneavoastră sunt deviate? Sau majoritatea persoanelor / multe persoane în aceeași funcție fac același lucru? Sau ar face același lucru dacă ar fi în aceeași situație în care v-ați aflat dumneavoastră?

Care au fost răspunsurile celorlalte persoane relevante (colegi, familie, prieteni) când aceste acțiuni au devenit cunoscute? Ați fost criticat sau sprijinit? Răspunsul acesta s-a modificat în timp? (imediat după ce ați fost arestat, pe durata cercetării, pe durata procesului, în închisoare)?

7. Oportunități

Ce legătură aveți cu persoanele cu care (se presupune că) ați avut legături de corupție?

E.g. Colegi, relații de afaceri, relații politice, membri de familie

Aceste persoane vă erau apropiate?

Cum au fost legate faptele pentru care ați fost condamnat de munca dumneavoastră ori viața profesională? Poziția pe care o aveți sau locul de muncă v-au dat vreo autoritate specială sau acces la oportunități de corupție?

E.g. Acces la informații confidentiale, o poziție de încredere.

Vă percepeți faptele ca fiind greu de prevenit? Credeți că standardele de integritate sau regulile privind corupția sunt greu de respectat? Sau ușor de încălcat?

Au fost luate măsuri în mediul dumneavoastră de lucru în vederea prevenirii unor astfel de acțiuni?

E.g. reguli sau coduri de conduită elaborate de angajator, monitorizare pentru prevenirea corupției etc.

8. Costuri și beneficii

Ce tip de avantaje ale faptelor pentru care ați fost condamnat ați așteptat înainte de săvârșirea lor? Aceste avantaje s-au materializat?

Asemenea avantaje pot fi: primirea de bani, tratament preferențial, mulțumire, apreciere, statut, contracte etc.

Ați luat în calcul posibilitatea de a fi prins și, dacă da, cum ați perceput această posibilitate?

La ce tip de cost al acțiunilor pentru care ați fost condamnat v-ați așteptat? Acest cost s-a materializat?

Acestea ar putea fi: pierderi financiare, amenzi, pedeapsa cu închisoarea, pierderea reputației, blamul public și umilirea, pierderea locului de muncă, pierderea clienților.

Cum percepeți consecințele faptelor pentru care ați fost condamnat? Ne puteți spune ce impact au avut procesul penal și condamnarea asupra vieții personale și profesionale? Beneficiați de pensie?

9. Evaluarea răspunsului justiției penale

Percepeți că urmărirea și condamnarea sunt corecte?

Cum evaluați interacțiunea dumneavoastră cu poliștii, procurorii și judecătorii?

Ați fost apărat de un avocat? În caz afirmativ, era un avocat plătit de dumneavoastră /de stat /de familie? Ați avut unul sau mai mulți avocați? Cum evaluați costul apărării? Care a fost percepția dumneavoastră privind avocatul și apărarea pe care v-a furnizat-o?

Cât a durat de la data faptei pe care (se presupune că) ați comis-o și până la pronunțarea deciziei definitive (i.e. precizați data infracțiunii, faza de începere a urmăririi penale, data de începere a procesului și data hotărârii, inclusiv a celor pronunțate în căi de atac)? Ați fost arestat în acest timp?

Considerați că pedeapsa are un efect inhibitor? Considerați că a fost o pedeapsă corectă pentru infracțiunea presupusă a fi fost comisă? Vă va împiedica să comiteți acte de corupție în viitor?

10. Sfârșitul interviului

Suntem la sfârșitul interviului.

*Există ceva ce doriți să adăugați pentru acest studiu?
Poate aveți întrebări?*

Dacă doriți să primiți studiul în forma sa finală vă rugăm să precizați acest lucru și să ne puneți la dispoziție o adresă la care doriți să trimitem raportul studiului.

Vă mulțumim mult pentru că v-ați luat din timp pentru a vorbi cu noi și a ne spune povestea. Vă mulțumim pentru sinceritatea cu care ați răspuns la întrebări.

Și vă mulțumim că ați contribuit la acest prim studiu despre realitatea socială a corupției în România.